

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum formatio materiæ fuerit tota simul uel successiue.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

Lib. 1. cap. 3. s. med. & ca. 5. 6. 17. 40. 3.

Li. 4. c. 22. & 23. 10. 3.

In dialo. 65. quod q. 24. a. med. 10. 4.

formatio secundum sententiam Aug. statim creatura spirituali affuit in sui creationis principio, & tunc per tenebras, a quibus lux distinguitur, non intelligitur peccatum malorum angelorum: sed infortitas natura, quae nondum erat formata, sed erat consequentibus operibus formanda, ut dicitur in 1. super Gene. ad litteram, vel sicut dicitur quarto eiusdem libri, per diem significatur Dei cognitio: per noctem vero cognitio creaturae, quae quidem tenebra est respectu diuinæ cognitionis, sicut in eodem lib. dicitur. Vel si per tenebras intelligamus angelos peccantes, ista diuisio non ad præiens peccatum refertur: sed ad futurum quod erat in Dei præscientia, unde dicitur in lib. ad Orosium, quia ex angelis quosdam per superbiam præsciebat casuros: per incommutabile præscientia suæ ordinem diuisit inter bonos & malos, malos tenebras appellans, & bonos lucem. Secunda vero formatio non pertinet ad principium in stitutionis rerum, sed magis ad rerum decursum, quo per diuinam providentiam gubernatur. Hoc enim ultimum verum est secundum Aug. de omnibus in quibus operatio natura requiritur, quod in hac formatione necesse est provenisse, quia per motum liberi arbitrii, qui sunt conuersi ut starent: aliqui auersi ut caderent.

AD SEXTVM dicendum, quod mundus dicitur factus ex inuisa materia, non quia informis materia, tempore præcesserit, sed ordine natura. Et similiter priuatio non fuit aliquo tempore in materia ante omnem formam, sed quia materia absque forma intellecta cum priuatione etiam intelligitur.

AD SEPTIMVM dicendum, quod hoc est ex imperfectione natura operantis per motum, quod ex imperfecto ad perfectum procedit: motus enim est actus imperfecti. Sed Deus propter suam virtutis perfectionem potuit statim res perfectas in esse producere, & ideo non est simile.

AD OCTAVVM dicendum, quod verba Aug. non sunt intelligenda sic, quod materia aliquo tempore fuerit in potentia ad formas elementares, nullam earum habens: sed quia in sua essentia considerata, nullam formam actu includit, ad omnes in potentia existens.

ARTICVLVS II.

Utrum materiae formatio tota simul fuerit, an successiue.

1. p. q. 67. 68. 69. 70. 71. 72. & ad 14. ar. 2. & q. 11. Lib. 2. c. 3. cit. et finem.

Lib. 1. de ci. Dei. ca. 7. & 2. 10. 51.

SECUNDO quaeritur utrum materiae formatio tota simul fuerit an successiue. Et videtur quod successiue dicitur enim Iudith. 2. Tu fecisti priora, & illa post illa cogitasti. Excogitatio autem Dei est eius operatio, ut Dam. dicit. unde & in prædicta auctoritate subditur, & hoc factum est quod ipse voluisti, ergo res quodam ordine, & non simul sunt factae.

¶ 1. Præterea, Plures partes temporis non possunt esse simul, quia totum tempus sub quadam successione agitur: sed rerum formatio in diuersis partibus temporis facta commemoratur. Gen. 1. ergo videtur quod rerum formatio facta sit successiue, & non tota simul. Sed dicendum, quod per illos sex dies secundum sententiam Aug. non intelliguntur dies consueti nobis, qui sunt temporis partes, sed secundum cognitionem angelicam sexies rebus cognoscendis presentatam, secundum rerum sex genera.

¶ 2. SED CONTRA, dies ex præsentia lucis causatur: unde dicitur Gene. 1. quod Deus vocauit lucem diem. Sed lux non proprie in spiritualibus inuenitur: sed solum metaphorice. ergo nec dies proprie potest intel-

ligi angelorum cognitio. Non videtur ergo esse literalis expositio, quod per diem angelorum cognitio intelligatur. Probatio media. Nullum per se sensibile potest in spiritualibus proprie accipi: ea enim, quae sensibilibus & spiritualibus sunt communia, non sunt sensibilia nisi per accidens sicuti substantia, potentia, virtus & huiusmodi. lux autem est per se sensibilis visus. ergo proprie non potest in spiritualibus accipi.

¶ 4. Præterea. Cum angelus dupliciter res cognoscat, scilicet in verbo, & in propria natura, oportet quod per alteram istarum cognitionum dies intelligatur. Non autem potest intelligi de cognitione, qua cognoscit rem in verbo, quia hæc cognitio est vna tantum de omnibus, simul. n. in verbo cognoscit angelus quaecunque cognoscit, & vna cognitione, qua scilicet verbum videt. Non ergo esset nisi vna dies. Si autem intelligatur de cognitione, qua cognoscit res in propria natura, sequitur quod sint multo plures quam sex dies, cum sint plura genera & species creaturarum. Non ergo vni diebus tenari ad cognitionem angelicam referri possit.

¶ 5. Præterea. Exo. 20. dicitur, sex diebus operaberis, septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est, non facies omne opus: & postea subdit ratio. Sex enim diebus fecit Deus coelum & terram, mare, & omnia quae in eis sunt, & requieuit in die septimo. Sed lex ad litteram de diebus materialibus loquitur, in quorum 6. permittit operari, in septimo prohibet. ergo & hoc quod dicitur de Dei operatione ad dies materiales, referendum est.

¶ 6. Præterea. Si per diem cognitio angeli intelligitur: facere ergo aliquid in die non est aliud quam facere in angelica cognitione: per hoc autem quod aliquid fit in angelica cognitione, non sequitur quod in sua natura existat, sed solum quod ab angelo cognoscatur. ergo per hoc non ostenderetur rerum in propriis naturis institutio, quod est contra scripturam.

¶ 7. Præterea. Cuiuslibet angeli cognitio differt ab alterius cognitione. Si ergo per diem cognitio angeli intelligitur: oportet tot dies ponere quot sunt angelorum, & non solum sex ut scriptura tradit.

¶ 8. Præterea. August. secundo super Gene. ad litteram dicit, quod per hoc quod dicitur, dixit Deus, fiat, intelligitur, quod res fiendae præxiterunt in verbo: per hoc quod dicitur, est ita factum, intelligimus factam rei cognitionem in creatura intellectuali: per hoc quod dicitur, fecit Deus, intelligitur in suo genere fieri creatura. Si ergo per diem cognitio angeli intelligitur, postquam dixerat de aliquo opere, & factum est ita, in quo cognitio angelica intelligitur, superflue adderetur, factum est vespere & mane dies vnus, vel dies secundus. Sed dicendum, quod hoc additur ad ostendendum duplicem modum cognitionis rerum in creatura spirituali: vnus est, quo cognoscit res in verbo, & secundum hoc dicitur mane, vel cognitio matutina: alius quo cognoscit res in propria natura, & secundum hoc dicitur vespere, vel cognitio vespertina.

¶ 9. Sed contra, licet angelus posset simul plura considerare in verbo, non tamen potest simul plura intelligere in propria natura, cum per diuersas species diuersa in suis naturis intelligat. Si ergo quilibet sex dierum non solum habet mane, sed etiam vespere, oportebit in sex diebus aliquam successione considerare, & sic rerum formatio non tota simul fuit facta.

¶ 10. Præterea. Ab vna potentia non possunt esse simul plures operationes, sicut nec vna linea recta remittitur ex vna parte, nisi ad vnum punctum, per operationem.

nem enim potentia terminatur: sed cōsiderare rem in verbo & in propria natura, non est vna operatio sed plures. ergo nō simul est matutina & vespertina cognitio, & sic adhuc sequitur, quōd in illis sex diebus sit successio.

¶ 11 Præt. Sicut supra dictum est, distinctio lucis a tenebris exponitur ab August. distinctio creature formatae alia ab informitate materiae, quae adhuc restabat formanda. vna ergo ex parte materiae formata, altera adhuc remanebat formanda. non ergo tota materia est simul formata.

¶ 12 Præt. Cognitio matutina secundum Aug. intelligitur cognitio in verbo, in quo angelus accepit cognitionem creaturae: siēda: hoc autem nō esset, si creatura, quarū formatio diebus sequētibz deputatur, simul cum angelo formata essent. ergo nō omnes res sunt simul creatae.

¶ 13 Præt. Dies in spiritualibus dicuntur ad similitudinem sensibilium dierum: sed in sensibilibus diebus mane praecedit vespere. ergo in istis nō debet vespere praeponi ad mane, cum dicitur, factum est vespere & mane dies vnus.

¶ 14 Præt. Inter vespere & mane est nox, & inter mane & vespere est meridies. ergo sicut fecit scriptura de vespere & mane mentionem: ita debuit facere de meridie.

¶ 15 Præt. Omnes dies sensibiles habent & vespere, & mane: hoc autem non inuenitur in istis 7. diebus: nam primus dies non habet mane, septimus nō habet vespere. ergo nō conuenienter dicuntur dies ad similitudinem horum dierum. Sed dicendum, quōd ideo primus dies nō habet mane: quia per mane intelligitur cognitio creaturae fiendae, quam accepit angelus in verbo: ipsa autem spiritualis creatura sui ipsius fiendae non potuit cognitionem in verbo accipere antequam esset.

¶ 16 Sed contra, secundum hoc habetur, quod Angelus aliquando fuit, & alie creaturae nondū erant factae, sed fiendae. nō ergo omnia sunt simul formata.

¶ 17 Præt. Creatura spiritualis non accipit rerum inferiorum cognitionem a rebus ipsis. ergo nō indiget rerū presentia ad hoc quōd eas cognoscat. potuit ergo eas ut siēdas cognoscere in propria natura antequam fierent, & non solum in verbo. Et sic cognitio rei fiendae videretur pertinere ad vespertinā cognitionem, sicut ad matutinam. Et sic secundum rationem praedictam secundus dies, nec mane, nec vespere debuit habere.

¶ 18 Præt. Angelo sunt prius nota ea quae sunt priora simpliciter. Quōd enim ea quae sunt posteriora, sunt nobis prius nota, prouenit ex hoc quod cognitionem a sensu accipimus: sed rationes rerū in verbo priores sunt simpliciter ipsis rebus. ergo per prius cognoscit Angelus res in verbo, quam in propria natura. Et sic mane deberet praedeterminari ad vespere, cuius contrarium in scriptura apparet.

¶ 19 Præt. Ea quae non sunt vnus rationis, non possunt aliquod vnū cōstituire: sed cognitio rerum in verbo & in propria natura est alterius & alterius rationis, cum medium cognoscendi sit omnino diuersum. ergo ex mane & vespere secundum praedictam expositionem non posset vnus dies perfici.

¶ 20 Præt. Ad Cor. 13. dicit Apostolus, quod in patria scientia destruetur, quod non potest intelligi nisi de scientia rerū in propriis naturis quae est vespertina. In patria autē erimus similes Angelis, ut dicit Matth. 22. ergo in angelis non est cognitio vespertina.

A ¶ 21 Præt. Cognitio rerum in verbo plus excedit cognitionem rerum in propriis naturis, quam claritas solis excedat lumen candela. Sed lux solis offuscatur lumen candela. ergo multo magis matutina cognitio vespertinam.

¶ 22 Præt. August. 7. super Gene. ad literam mouet quaestionem, vtrum anima Adae cum angelis facta fuerit extra corpus: an fuerit facta in corpore. haec autem quaest. frustra moueretur si omnia simul fuissent formata: quia sic etiam corpus humanum simul fuisset formatum quando angeli sunt facti. ergo videtur quōd nō omnia fuerunt formata simul, etiam secundum sententiam Augustini.

B ¶ 23 Præt. Pars terrae de qua factū est corpus humanum, habuit aliquam formam secundum limitationem: quia de eo dicitur Gene. 1. corpus hominis formatū. Nondum autē habebat formam humani corporis. ergo non oēs formae simul sunt inditae materiae.

¶ 24 Præt. Cognitio rerum in propria natura in angelis, non potest intelligi: nisi cognitio quae est per species eis naturaliter inditas, non enim potest dici, quod a rebus cognitae species aliquas accipiant, cū careant sensuum instrumentis. Species autem illae, quae sunt angelis inditae, a rebus corporalibus non dependēt. ergo antequam res essent, potuit eas angelus etiam in propriis naturis cognoscere. Et ita per hoc, quod angelus dicitur res aliquas cognoscere in propria natura, non datur intelligi res illas in esse produci, & sic praedicta expositio videtur inconueniens.

C ¶ 25 Præt. Cognitio matutina, qua res angelus in verbo cognouit, oportet quod per aliquam speciem fuerit, cum omnis cognitio huiusmodi sit: non autem potuit esse per aliquam speciem a verbo effluxam, quia illa species creatura est, & sic illa cognitio magis esset vespertina quam matutina. Nam ad vespertinam cognitionem pertinet cognitio, quae fit per creaturam. nec enim potest dici, quod praedicta cognitio fuerit per speciem, quae est ipsum verbum, quia sic oportuisset, quod angelus ipsum verbum videret, quod non fuit antequam angelus esset beatus. verbi enim visio beatos facit. Non autem in primo instanti siue creationis angeli beati fuerunt, sicut nec e contrario daemones in primo instanti peccauerunt. ergo, si per mane intelligatur cognitio rerum, quam angeli habuerunt in verbo, oportet dicere quod non omnia simul fuerunt facta. Sed dicendum quod angelus in statu illo videbat verbum, prout est ratio fiendorum, non autem prout est finis beatorum.

¶ 26 Sed contra, quod verbum dicitur finis, & ratio, non differt nisi relatione quadam. Cognitio autem relationis Dei ad creaturam non facit beatos: cum talis relatio secundum rem magis se teneat ex parte creaturae: sed sola visio diuinæ essentiae beatos facit. ergo quantum ad beatitudinem videntium, nō differt verū videatur ut finis beatitudinis, vel ut ratio.

¶ 27 Præt. Prophetae etiam dicuntur in speculo eternitatis futura uidisse secundum quod ipsi uiderunt diuinum speculum, prout est ratio fiendorum. Secundum hoc ergo non esset differentia inter cognitionem angeli matutinam, & cognitionem prophetarum.

¶ 28 Præt. Gen. secundo dicitur, quod Deus fecit omne uirgultum agri antequam oriretur in terra, & omnem terram regionis priusquam germinaret: sed germinatio herbarum fuit in tertia die. ergo aliqua fuerunt facta ante tertium diem, & ita non omnia facta sunt simul.

¶ 29 Præt. Ut in Psalmo dicitur, Deus omnia in sapientia

Lib. 7. c. 24. & per Gene. 2. c. 4. & 5. c. 5. & 6. c. 3.

art. preced. l. 5. arg. in oppositum.

dial. 95. c. 1. & 6.

lit. in-
sibile
- qua
- sunt
- tertia,
- illis vi
- capi.
- sciat, si
- altera
- utem
- rem
- itibus,
- ue co
- um vi
- telligi
- cia na
- cū sine
- o vi q
- ossit.
- is, sep.
- est, nō
- enim
- omnia
- Sed lex
- in quo
- ergo
- es ma
- tur. fa
- facere
- quid sit
- a natu
- ur. et
- prius na
- ab alte
- angeli
- unt an
- ram di
- telligi
- hoc q
- cogni
- dicitur
- atura.
- post
- ita, in
- e adde
- ostendē
- creatu
- verbo, &
- matuti
- , & se
- tina.
- urā cō
- ura in
- las spe
- go qui
- d etiam
- ccessio
- on tota
- e simul
- a erim
- eratio
- nem

lib. 1. cap. 3.
1001.

pietia fecit. Sed sapientis est ordinare, ut dicitur in principio Metaphys. ergo videtur, quod Deus non omnia simul fecerit, sed secundum ordinem temporis successiue. Sed dicendum, quod in rerum productione, & si non fuerit seruatus ordo temporis, fuit tamen seruatus ordo nature.

¶ 30 Sed contra, secundum ordinem nature: sol & luna, & stelle priores sunt plantis, cum manifesta sint cause plantarum: & tamen posterius commemorantur facta luminaria coeli quam planta: ergo non est obseruatus ordo nature.

¶ 31 Præt. Firmamentum coeli naturaliter est prius terra, & aqua: tamen prius fit mentio in scriptura de terra, & aqua, quam de firmamento quod legitur secunda die factum.

¶ 32 Præt. Subiectum, naturaliter est prius accidente: lux autem quod iam accidens est, cuius primum subiectum est firmamentum, ergo non debuisset præmitti lucis productio factioi firmamenti.

¶ 33 Præt. Animalia gressibilia perfectiora sunt naturalibus, & volatilibus, & præcipue propter similitudinem ad hominem: & tamen prius agitur de productione piscium & auium, quam animalium terrestriū. ergo non est seruatus debitus ordo nature.

¶ 34 Præt. Pisces & aues non minus videntur differre secundum naturam ad inuicem, quam a terrestribus animalibus: & tamen pisces & aues eodem die facta commemorantur. ergo dies non sunt intelligendi secundum diuersa rerum genera, sed magis secundum temporis successiōem, & sic non omnia facta sunt simul.

SED CONTRA est quod habetur Gene. 2. Ista sunt generationes coeli & terra, quando creatæ sunt, in die quo fecit Dominus Deus coelum, & terram, & omne virgultum agri. virgultum autem agri factum legitur tertia die, coelum autem, & terra facta sunt prima die, vel etiam ante omnem diem. ergo ea que sunt facta tertia die, sunt facta simul cum illis, quæ sunt facta primo die, vel etiam ante omnem diem: & sic pari ratione omnia facta sunt simul.

¶ 2 Præt. Iob quarto dicitur, Ecce Behemoth, quem feci tecum, Per Behemoth autem secundum Greg. diabolus intelligitur, qui factus est prima die, vel ante omnem diem: homo autem, ad quem Dominus loquitur, factus est sexta die. ergo ea quæ sunt facta sexta die, sunt simul facta cum illis, quæ facta sunt primo die, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præt. Partes vniuersi dependent ad inuicem, & maxime inferiores, a superioribus. Non ergo poterunt fieri quædam partes ante alias, & præcipue inferiores ante superiores.

¶ 4 Præt. Plus distat corporalis, & spiritalis creatura, quam corporales creaturæ ad inuicem. Sed spiritalis, & corporalis creatura, ut in alia questione est habitum, simul factæ fuerunt. ergo multo amplius omnes spirituales creaturæ.

¶ 5 Præt. Deus propter suæ virtutis immensitatem subito operatur. Opus ergo cuiuslibet diei subito & in instanti est factum, ergo pro nihilo poneretur, quod Deus expectasset operari sequens opus vsque in alium diem: ut sic toto die ab actione vacaret.

¶ 6 Præt. Si dies illi de quibus in rerum formatione fit mentio dies materiales fuerunt, non videtur potuisse fieri, ut totaliter nox a die distingueretur, & lux, a tenebris. Nam si lux illa, quæ legitur primo die facta vndique terram circuibat, nusquam tenebræ erant quæ sunt ex vmbra, terræ oppositæ ad lumen,

F quod diem caufat. Si autem lux illa suo motu terram circuibat ut diem, & noctem faceret: tunc semper, ex vna parte erat dies, & ex alia nox: & ita non totaliter erat nox a die distincta, quæ est contra Ge. scripturam.

¶ 7 Præt. Distinctio diei, & noctis fit per solem, & alia cæli luminaria. Vnde dicitur in opere quartæ diei fiant luminaria in firmamento coeli, & postea subditur, ut sint in signa, & tempora, & dies, & annos. ergo cum effectus causam non precedat, non potest esse quod dies illi tres primi essent eiusdem rationis cum diebus qui nunc sole aguntur. Et sic non oportet propter illos dies dicere, quod omnia fuerint facta successiue.

¶ 8 Præt. Si erat aliqua alia lux quæ suo motu tunc faceret diem & noctem, oportebat quod esset aliquid aliam lucem deferens circulariter motum: ut vndique terram successiue illuminaret. Hoc autem deferens, est firmamentum quod legitur factum secunda die ergo ad minus prima dies non potuit esse eiusdem rationis cum diebus, qui nunc aguntur: & eadem ratione nec cum aliis.

¶ 9 Præt. Si lux illa ad hoc facta fuit, ut faceret diem, & noctem: nunc etiam per eius motum dies, & nox fieret. Non enim conueniēter posset dici, quod ad hoc tantum instituta esset: ut per illud triduum ante solis factionem huiusmodi officium exercere t & postmodum esse desineret. Sed nunc non videmus aliqua alia luce fieri diem, & noctem, nisi per lucem solis, ergo nec etiam in illo triduo per aliquam corporalem lucem potest intelligi diem, & noctem distincta fuisse. Sed dicendum, quod ex illa luce formatum est postea corpus solis.

¶ 10 Sed contra, omne illud quod fit ex materia præiacente, habet materiam talem, in qua possibilis est formatum successio. Talis autem non est materia solis, nec alicuius celestium corporum: eo quod in eis non est contrarietas, ut probatur in primo Coel. & mun. ergo non potest esse quod ex illa luce postmodum formatum sit corpus solis.

RESPON. Dicendum, quod si ponatur, quod informis materia rerum formationem tempore non præcessit, sed sola origine (quod necesse est dicere, si per materiam informem, materia absque omni forma intelligatur) de necessitate sequitur, quod tunc formatio tota facta sit simul. Non enim potest esse, ut aliqua pars materie informis oīno, vel ad momentum sit. Et præterea, quantum ad illam partem, iam materia rerum formationem tempore præcederet. Vnde secundum ea, quæ in præcedenti questione de terminata sunt, secundum opinionem Augusti. hæc secunda questio locum non habet, sed oportet omnino dicere, quod omnia sunt simul formata: nisi protanto, quod restat exponere qualiter sex dies, quos scriptura commemorat, intelligatur. Quia, si intelligeretur sicuti isti dies, qui nunc aguntur, esset prædictæ opinioni contrarium: quia tunc oporteret successione quadam dierum, rerum formationem factam intelligere. Hos autem dies dupliciter exponit Augustinus. Nam in primo super Gen. ad litteram, dicit intelligi per distinctionem lucis a tenebris, distinctionem materie formatæ ab informi, quæ restat formanda non quidem tempore, sed nature ordine. Ipsam vero ordinationem, & formationis, & informatis, secundum quod a Deo omnia ordinantur, dicit insinuari per diem, & noctem. Nam dies & nox dicuntur quandam ordinationem lucis, & tenebrarum. Per vespera vero dicit intelligi consummatum operis terminum, per

lib. 33. mor.
tal. ca. 9. no.
uis exépla.
circa prin.

mane vero futuram operationis inchoationē, vt rā
 men futurum non accipiatur secundum ordinē tē-
 poris, sed solum ordine naturā. In primo enī ope-
 re praeexistit quasi quaedam significatio futuri ope-
 ris fieri. Secundum hoc tamen oportet hos dies
 diuersos intelligi, put. sicut diuersae formationes,
 & per consequens informitates. Sed quia ex hoc se-
 quitur, quod etiam dies septimus sit alius a sex pri-
 mis, si sex primi sunt alij ab inuicem (ex quo uidetur
 sequi, quod vel Deus diem septimum non fecerit,
 vel quod aliquid fecerit post septem dies, in quibus
 opera perfecterit) ideo consequenter ponit, quod p
 omnes illos septem dies, vnus dies intelligatur, ipsa
 scilicet angelorum cognitio, & numerus ille ad re-
 rum cognitarum distinctionem pertineat magis, q̄
 ad distinctionem dierum: vt videlicet per sex dies in-
 telligitur cognitio angeli relata ad sex rerum gene-
 ra diuinitus producta, vnus vero dies sit ipsa cog-
 nitio angeli relata ad quietem artificis: prout in seipso
 a rebus cognitis requieuit. Et tunc per vespere in-
 telligitur cognitio rei in propria natura, per mane
 vero cognitio in verbo. Secundum vero alios san-
 ctos per istos dies & tēporalis ordo, & productio-
 nis rerum successio ostenditur. secundum enim ip-
 sos in operibus sex dierum, non solum ordo natu-
 rae, sed etiam ordo tēporis & durationis attenditur:
 ponunt enim quod sicut informitas materiae tem-
 pore praecessit formationem, ita etiā vna formatio
 aliam formationem temporis duratione praecessit,
 sed sicut in praecedenti quaest. dictum est, informitas
 materiae secundum eos accipitur non secundū ca-
 rentiam, & exclusionem omnis formae, quia iā erat
 caelum & aqua, & terra, per quae intelliguntur cor-
 pora caelestia & substantiae spirituales, & quatuor
 elementa sub proprijs formis subsistentia, sed intel-
 ligunt informitatem materiae secundum q̄ dicit sol-
 lum caeantiam & exclusionem debite distinctionis
 & consumatae cuiusdam pulchritudinis, quia nō ha-
 bebat illam formositatem, & decorem, qui nunc in
 creatura corporea apparet. Et quantum ad litera Ge.
 accipi pot̄ triplex formositas deerat corporali natu-
 ra: propter quod dicebatur informis. Deerat enī
 a caelo, & a toto corpore diaphano decor, & pulchri-
 tudo lucis, quae designatur p̄ tenebras: deerat autē
 elemēto aquae debitus ordo, & debita distinctio ab
 elemēto terrae. & haec informitas designatur noīe
 abyssi: quia hoc nomen significat quandam immē-
 sitatem inordinatam aquarum, vt Aug. dicit contra
 Faustum. Terrae vero deerat duplex pulchritudo.
 vna quam habet ex hoc, q̄ est aquis discooperata, &
 haec informitas designatur per hoc quod dicitur,
 terra autē erat inanis, siue inuisibilis, quia corporali
 aspectui patere non poterat propter aquas undiq;
 eam cooperientes: alia verō quam habet ex hoc q̄
 est ornata plantis. Et hoc tangitur per hoc quod dicitur
 quod erat vacua siue incompōsita, id est nō or-
 nata: Et sic ante opus distinctionis scriptura tangit
 multiplicem distinctionem praefuisse in ipsis elemen-
 tis mundi a principio suae creationis. Primo tangit
 distinctionem caeli & terrae secundum q̄ per caelum
 intelligitur totum corpus diaphanum, sub quo cō-
 prehenditur ignis, & aer propter diaphaneitatē in
 qua conueniunt cum caelo. secūdo tangit distinctio-
 nem elementorum quantum ad suas formas sub-
 stantiales per hoc quod nominat aquam & terram,
 quae sunt magis sensui apparētia, per quae dat intel-
 ligere etiam alia duo minus sensui apparētia. tertio

A tangit distinctionē secundum situm: quia terra erat
 sub aquis, quibus inuisibilis reddebatur, aer vero, q̄
 est subiectum tenebrarum, significatur sui⁹c supra
 aquas: per hoc q̄ dī, tenebrae, id est, aer tenebrosus,
 erant super faciem abyssi. Sic ergo formatio primi
 corporis, quod est caelum facta est primo die per
 productionem lucis, per quam proprietates lucidita-
 tis collata est soli, & corporibus caelestibus, quae se-
 cundum suas formas substantiales praecesserant, per
 quam informitas tenebrarum remota est. Et p̄ hu-
 iusmodi formationem facta est distinctio motus &
 temporis, s. noctis & diei. tempus. n. sequitur motū
 supremi caeli. vnde distinxit lucem a tenebris: quia
 causa luminis erat in substantia solis, & causa tene-
 brarum erat in opacitate terrae, & in vno hemisphe-
 rio erat lumen, & in alio tenebrae, & in eodem he-
 misphaerio in vna parte temporis erat lumen & in
 alia tenebrae. & hoc est q̄ dicit, lucem appellauit
 diem & tenebras noctem. secunda vero die forma-
 rum & distinctum est medium corpus, s. aqua per
 firmamenti formationem, accipiens quandam di-
 stinctionem & ordinem: ita q̄ sub noīe aquae omnia
 corpora diaphana intelliguntur. Et ita firmamen-
 tum, i. caelum sidereum secunda die productum nō
 secundum substantiam, sed secundum aliquam ac-
 cidētalem perfectionem, diuidit aquas, quae sunt su-
 pra firmamentum, i. caelum totum diaphanum &
C absque stellis quod dicitur aqueum siue cristallinum,
 de quo philosophi dicunt ipsum esse nonam sphae-
 ram, & primum mobile, quod reuoluit totum cae-
 lum motu diurno, vt operetur suo motu continui-
 tatem generationis: sicut caelum in quo sunt sidera
 per motum, qui est secundum zodiacum, operatur
 diuersitatem generationis & corruptionis per ac-
 cessum & recessum ad nos, per diuersas virtutes stel-
 larum: per firmamentum inquam diuisum est cae-
 lum cristallinum, quod est supra firmamentum, ab
 aquis, i. ab alijs corporibus diaphanis corruptibili-
 bus, quae sunt infra firmamētum, & ita corpora dia-
 phana inferiora noīe aquarū designata, acceperunt
 per firmamentum quandam ordinem & debitā di-
 stinctionem. tertia vero die formatum est vltimum
D corpus, s. terra, per hoc q̄ discooperata est aquis, &
 facta est distinctio in infimo maris & aridae. vnde sa-
 tis congrue, sicut informitatem terrae expresserat di-
 cēs, q̄ terra erat inuisibilis vel inanis: ita eius forma-
 tionem exprimit per hoc q̄ dicit appareat & arida:
 congregataeque sunt aquae in vnum locum seor-
 sum a terra sicca & cōgregationes aquarum appel-
 lauit maria & siccam appellauit terram: quā, (quia
 prius erat informis, & vacua) decorauit plantis &
 herbis. quarta vero die fuit prima pars creaturę cor-
 poralis ornata, quae prima die fuerat distincta, s. cae-
E lum per productionem luminarium: quae quidem
 secundum substantiam suā fuerunt a principio crea-
 ta, sed prius eorū substantia erat informis, sed nunc
 quarto die formatum nō quidem forma substantia-
 li, sed p̄ collationem determinatae virtutis s̄m q̄ at-
 tributa est luminaribus determinata virtus ad deter-
 minatos effectus, secundum q̄ videmus alios effe-
 ctus hēre radium solis, & alios radium lunae & stel-
 larum. Et propter hanc determinationem virtutis
 dicit Dionys. 4. cap. de diu. no. q̄ lumen solis, quod
 prius erat informe. 4. die formatum est. Nō autem
 fuit facta mentio de ipsis luminaribus a principio, vt
 dicit Chrysostomus, sed solum. 4. die, vt per hoc scri-
 ptura remoueret populum ab idolatria, ostendens
 lumi-

Luminaria non esse Deos, ex quo nec a principio fuerunt: quinta vero die, secunda pars corporalis naturae quae secunda die fuit distincta, ornatur per productionem aëris & piscium. Et ideo in hac quinta die facit scriptura mentionem de aquis & de firmamento caeli, ut designet quod quinta dies respondet secundae, in qua de aquis, & firmamento fit mentio.

In hoc ergo die per verbum Dei ex materia elementari prius creata, fuerunt aëres & pisces in actu, & in propria natura producti ad ornatum aëris & aquae, in quibus apta nata sunt motu animali conuenienter moueri. In 6. vero die ornatur tertia pars & ultimum corpus, videlicet terra per productionem animalium terrestrium, quae apta nata sunt moueri in terra motu animali. unde sicut in opere creationis designantur tres partes creaturae corporalis: prima videlicet quae significatur nomine caeli: media, quae significatur nomine aquae: & infima, quae significatur nomine terrae: & prima pars, videlicet caelum distinguitur prima die, & quarta die ornatur, media vero pars, videlicet aqua distinguitur secunda die, & quinta ornatur, ut dictum est: ita conueniens fuit quod infima pars, videlicet terra, quae tertia die distincta est, hac sexta die per productionem animalium terrestrium in actu, & secundum species proprias ornaretur. Ex quibus patet quod in expositione operum sex dierum diuersificatur August. ab alijs sanctis, primo quia August. per terram, & aquam prius opere creationis creatam, intelligit materiam primam totaliter informem: per productionem autem firmamenti, & congregationem aquarum, & apparitionem aridae, intelligit impressionem formarum substantialium in materiam corporalem. Alij vero sancti per terram, & aquam primo creatas, intelligunt ipsa elementa mundi sub propriis formis existentia: per sequentia vero opera aliquam distinctionem in corporibus prius existentibus per aliquas virtutes & proprietates accidentales eis collatas, ut supra dictum est. Secundo differunt quantum ad productionem plantarum, & animalium: quia alij sancti ponunt ea in opere. 6. dierum esse producta in actu, ut in propria natura: August. autem ponit ea producta esse potentialiter tantum. In hoc autem quod August. ponit omnia opera sex dierum esse simul facta, non videtur diuersificari ab alijs quantum ad modum productionis rerum. primo, quia secundum utrosque in prima rerum productione materia erat sub formis substantialibus elementorum, ita quod materia prima non praecessit duratione formas substantiales elementorum mundi: secundo, quia secundum utrumque opinionem in prima rerum institutione per opus creationis non fuerunt plantae, & animalia in actu, sed tantum in potentia, ut ex ipsis elementis per virtutem verbi possent produci. Sed remanet adhuc differentia inter eos quantum ad quartum, quia sicut alios sanctos post primam productionem creaturae, quae producta sunt elementa mundi, & corpora caelestia sicut suas formas substantiales, fuit aliquod ipsis, in quo non erat lux: ita in quo non erat firmamentum formatum & corpus diaphanum ordinatum & distinctum: item in quo non erat terra discooperata aquis, & in quo non erant luminaria caeli formata, quod est quartum, quae non oportet ponere secundu[m] expositionem August. qui posuit omnia praedicta simul & in eodem instanti temporis fuisse formata. Quod si autem tempora sex dierum secundum alios sanctos non fuerint simul, sed successiue producta, non

fuit ex defectu potentiae creatoris, qui simul potuisset omnia producere, sed ut ordo diuinae sapientiae in rerum institutione demonstraretur, qui res ex nihilo in esse producens non statim post nihilum in ultima perfectione naturae eas instituit, sed primo fecit eas in quodam esse imperfecto, & postea eas ad perfectum adduxit, ut sic gradatim ex nihilo ad vitam perfectionem mundus perueniret: & sic diuersis gradibus perfectionis diuersi dies deseruirent, ut sic, & eorum esse ostenderetur a Deo procedere, contra illos qui ponunt materiam increatam: & nihilominus perfectionis rerum ipse Deus author appareret contra illos, qui rerum inferiorum formationem causis alijs ascribunt. Harum igitur expositionum prima, scilicet Augustini est subtilior, magis ab irratione infidelium scripturam defendens: secunda vero, aliorum sanctorum est planior, & magis verbis literae quantum ad superficiem consona: quia tamē neutra earum a veritate fidei discordat, & utrumque sensum circumstantia literae patitur: ideo, ut neutri harum expositionum praediceretur, utrumque opinionem sustinentes, utriusque rationibus respondendum est.

AD PRIMUM igitur dicendum, quod in productione diuinorum operum ordo naturae, & originis, non autem durationis seruatus est. Nam prius natura & origine producta est natura spiritalis, & corporalis informis, & postea formata est. Et licet simul tempore utraque natura sit formata, quia tamen natura spiritalis est corporali natura dignior: ideo eius formatio naturae corporalis formationem, ordine naturae debuit praecedere. Rursus, quia natura corporalis incorruptibilis dignior est natura corruptibili, debuit & ipsa ordine naturae prius formari. Et ita prima die designatur formatio naturae spiritalis per productionem lucis, quae mens spiritalis creaturae illuminata est per conuersionem ad verbum: secunda vero die designatur formatio naturae corporalis caelestis & incorruptibilis per productionem firmamenti, per quod intelligimus omnia corpora caelestia fuisse producta, & secundum suas formas distincta: tertia autem die designatur formatio naturae corporalis quatuor elementorum per congregationem aquarum & apparitionem aridae: quarta vero die designatur ornatus caeli, per productionem luminarium qui ordine naturae debet praecedere ornatum aquae, & terrae, qui factus est in subsequētib[us] diebus. Et sic diuina opera quodam ordine, & natura, & non durationis sunt facta.

AD SECVNDVM dicendum, quod formatio rerum non est facta successiue nec in diuersis partibus temporis, sed oēs illi sex dies, in quibus Dei opera facta leguntur, sunt vnus dies, sex rerum distinctionibus secundum quas numeratur, praesentatus: sicut etiam vnus est verbum, quo omnia facta sunt, scilicet Dei filius, quamuis frequenter legatur, dixit Deus. Et sicut illa opera saluatur in sequentibus, quae ex eis propagantur operatione naturae, ita etiam illi sex dies manent in tota successione temporis. Et hoc sic declaratur: nam ipsa natura angelica intellectualis est, & lux proprie dicitur: ideo oportet quod eius illustratio dicitur. Accepit autem angelica natura in principio conditionis rerum, earum cognitionem, & sic quodammodo lucē intellectus eius rebus creatis plenitabatur, in quantum a luce mentis eius cognoscitur. unde ipsa cognitio rerum praesentatione lucis mentis angelicae super res cognitās importās, dicitur: & secundum diuersa genera cognitorum, & eorum

In locis ar. praecedenti citatis.

ut. preced.

4. super Gen. nel. cap. 1. tom. 3.

4. super Gen. nel. cap. 3. tom. 3.

rum ordinem distinguuntur dies, & ordinantur, vt prima dies sit cognitio primi diuini operis sicut formationem spiritualis creaturae, per conuersionem ad verbum: secunda dies cognitio secundi operis, secundum quod creatura corporalis superior formata est per productionem firmamenti: tertia dies sit cognitio tertij operis secundum formationem creaturae corporalis quantum ad inferiorem partem, scilicet terrae, aquae & aeris vicini: quarta dies cognitio quarti operis secundum quod superior pars: scilicet firmamentum est per productionem luminarium ornatum: quinta dies cognitio quinti diuini operis, secundum quod aer & aqua per productionem animi, & piscium sunt ornatae: sexta dies sit cognitio sexti operis diuini secundum quod terra est per productionem animalium terrestrium ornata, septima vero dies est ipsa cognitio angeli relata ad quietem artificis, qua in seipso quiescit a nouis operibus condendis. Cum autem Deus lux sit plena, & in eo tenebrae non sint, cognitio ipsius Dei in se est plena lux: sed, quia creatura ex hoc quod est ex nihilo, habet in se tenebras possibilitatis & imperfectionis, ideo oportet, quod cognitio, qua creatura cognoscitur, sit tenebris admixta. Potest autem cognitio fieri dupliciter, vel in verbo secundum quod exit ab arte diuina, & sic eius cognitio dicitur matutina, quia sicut mane est finis tenebrarum, & principium lucis, ita creatura a luce verbi postquam prius non fuerat, principium lucis sumitur cognoscitur: et prout est in natura propria existens, & talis cognitio dicitur vespertina, propter hoc quod sicut vespere est terminus lucis, & tendit in noctem, ita & creatura in se subsistens est terminus operationis lucis diuini verbi, vespote facta per verbum, & de se in tenebras defectus tendens, nisi verbo portaretur. Et ideo talis cognitio per matutinam, & vespertinam distincta, dies dicitur, quia sicut per comparationem ad cognitionem verbi est tenebrosa, ita per comparationem ad ignorantiam qua modo tenebra est, lux dicitur, & sic attenditur quaedam circulatio inter mane, & vespere secundum quod angelus seipsum cognoscens in propria natura hanc cognitionem reuertitur ad laudem verbi, sicut ad finem, in quo sequentis operis cognitionem sumit, sicut in principio. Et sicut homo mane est finis diei praecedentis, ita est & principium diei sequentis. Dies, non est pars temporis, & effectus lucis, distinctio autem primorum dierum non sumitur secundum distinctionem temporis, sed ex parte spiritualis lucis secundum quod diuersa, & distincta genera rerum per lucem mentis angelicae cognoscuntur.

AD TERTIUM negatur, quod lux proprie non sit in spiritualibus. Nam Aug. in quarto super Genesim ad literam dicit, quod in spiritualibus melior, & certior est lux. Et quod Christus non sic dicitur lux quo lapis, sed illud proprie est, hoc autem figuratiue. Nam omne quod manifestatur lumen est, ut dicitur Ephe. 5. sed manifestatio magis proprie est in spiritualibus quam in corporalibus. unde Dion. in 4. cap. de diuino. ponit lumen inter intelligibilia nomina Dei, nomina autem intelligibilia proprie dicuntur in spiritualibus. Et quando probatur oppositum, dicitur quod nomen lucis primo fuit impositum ad significandum id, quod facit manifestationem in sensu uisus, & hoc modo lux est qualitas per se sensibilis, nec dicitur proprie in spiritualibus, secundo ex communi usu extensum est ad significandum omne illud quod facit manifestationem secundum quancunque cognitionem, & sic est in communi usu loquendum. Et hoc modo

A lux magis proprie dicitur in spiritualibus.

AD QVARTVM dicendum, quod dies illi distinguuntur non penes successione cognitionis: sed secundum naturalem ordinem rerum cognitarum, vt supra dictum est: unde Aug. vult quod isti septem dies sint unus dies simpliciter rebus praesentatis. Et ideo ordo dierum referendus est ad naturalem ordinem operum, quae diebus attribuntur secundum quod lumine mentis angelicae simul in verbo cognoscuntur.

AD QVINTVM dicendum, quod per sex dies, in quibus dicitur Deus creasse coelum, & terram, mare & omnia quae in eis sunt, intelligitur non aliqua temporalis successio: sed cognitio angelica relata ad sex genera rerum diuinitus producta, septima vero dies est ipsa cognitio angeli ad quietem artificis relata, dicitur enim secundum Aug. Deus septima die quiescit, in quantum quietem propriam, qua in seipso a rebus conditis quiescit, & beatus existit creaturis non indigens: sed sibi ipsi per se sufficiens, menti angelicae monstrauit, cuius cognitionem diem appellat. Et dicitur ab opere, die septima cessasse: quia postea nihil nouum fecit, quod aliquo modo in operibus sex dierum non praecesserit vel materialiter, vel causaliter, vel secundum aliquam similitudinem speciei vel generis. Et quia post omnia opera condita Deus septima die in seipso quiescit, propter hoc scriptura, & lex praecipit septimam diem sanctificari. Nam sanctificatio cuiuslibet rei in hoc maxime consistit quod in Deo requiescit, unde res Deo dedicatur (vt tabernaculum, vasa, ministri) sanctae dicuntur. Dies autem septimus est ad Dei cultum dedicatus, ideo sanctificatus dicitur, vt dicitur: Deus, qui sex genera rerum condidit, & menti angelicae monstrauit, non in ipsis rebus conditis quasi in fine quiescit, sed a rebus conditis non indiget ita esse, & nos non, in eius operibus aut nostris discamus, sicut in fine, quiescere, sed ab operibus, in ipso Deo, in quo nostra beatitudo consistit, quiescamus, propter hoc non institutum est vt homo sex diebus laboraret in operibus propriis, septima die quiesceret, cultui diuino, & gratia diuinae contemplationis vacaret, in qua sanctificatio hominis maxime consistit. Nouitas est mundi maxime demonstrat Deum esse, & creaturis non indigere, & ideo statutum est in lege, vt septima die quiesceret, & festum duceret in qua mundus conditus est, ut per nouitatem mundi sit productus, & per sex genera rerum distincta homo semper in Dei cognitione maneret, & de terra uti, & percipere creationis beneficio, Deo gratias exhiberet, & in ipso tamquam in fine quiete suae mentis poneret in presenti per gratiam, & in futuro per gloriam.

AD SEXTVM dicendum, quod quodlibet opus nouum a Deo productum ad cognitionem angelicam relatum dicitur dies, & quia fuerunt solum sex genera rerum a Deo primitus producta, & a mente angelica cognita, ut supra dictum est, propter hoc sunt solum sex dies quibus additur dies septima, videlicet ipsa cognitio angeli ad quietem Dei in seipso relata. Nihil enim Deus produxit in rebus natura, cuius cognitionem ordine naturae non prius impresserit in menti angelicae.

AD SEPTIMUM dicendum, quod solutio patet ex predictis, quia dies illi non distinguuntur secundum distinctionem angelicae cognitionis, sed penes distinctionem primorum operum ad cognitionem angelicam relatorum. Et ita distinctio operum, & non distinctio cognitionum facit distinctionem primorum dierum, & ita illi sex dies distinguuntur secundum quod lumine mentis angelicae sex rerum generibus cognoscendis applicatur.

Quest. dis. S. Thomae. F AD

Lib. 11. de ciuitate Dei. 7. & 9. tom. 5.

Lib. 4. super Gen. ca. 15. tom. 3.

In corp. & ad 2. arg.

QVAE S. V. DE CONS. RER. IN ESSE A DEO. ARTIC. III.

AD OCTAVVM dicendum, q̄ fm Aug. per illa tria F significatur triplex esse rerum. primo quidem esse rerū in serbo, nam res prius habent esse in arte diuina, quod est verbū, quā in seipsis, & hoc significatur cum d̄r, dixit aut̄ Deus fiat, id est, verbū genuit, in quo res erat, ut fieret: secundo esse rerū in mente angelica, quia nihil Deus produxit in rerum natura cuius naturam non impresserit in mente angelica, & hoc significatur cum d̄r, factum est, s̄ per influentiam verbi in mente angelica: tertio esse rerum in propria natura, & hoc significatur p̄ hoc, q̄ d̄r fecit. Sicut. n. ratio, qua creatura cōditur, prius est in verbo quā in ipsa creatura quae conditur: ita & cognitio eiusdem rationis prius est ordine naturae in mente angelica, quā sit ipsa creatura productio: & sic angelus triplicem cognitionē habet de rebus, videlicet, prout sunt in verbo, prout sunt in mente eius, & prout sunt in propria natura: prima vocatur cognitio matutina, alie due sub vespertina cognitione comprehenduntur. Et ad ostendendum hunc duplicem modum cognitionis rerum in creatura spiritali, dicitur, factum est vespere & mane dies vn̄. Per hos ergo sex dies, in quibus legitur Deus cuncta fecisse, intelligit Augustinus. nō hos v̄sitatores dies, qui solis cursu peraguntur, cum sol quarto die factus esse legatur: sed vnā diem, id est cognitionem angelicam sex rerum generibus presentatam. Vnde sicut presentatio lucis corporalis super hec inferiora, diem facit temporalē: ita presentatio lucis spiritalis intellectus angelici super res creatas, diem facit spirituale: vt secundum hoc isti sex dies distinguantur, secundum q̄ lumē intellectus angelici sex rerum generibus cognoscendis applicatur, vt prima dies sit cognitio primi diuini operis, secunda dies cognitio secundi operis, & sic de alijs. Et sic distinguuntur illi sex dies non secundum ordinem temporis, aut successionis rerum: sed secundum ordinem naturalem rerum cognitarū, prout vnum opus cognitum est prius altero, ordine naturae. Et sicut in die naturali & materiali, mane est principium diei, & vespere est finis & terminus: ita cognitio vniuersalisq; operis secundum suum esse primordiale, prout videlicet habet esse in verbo, dicitur matutina: cognitio autem eius secundum esse ultimum, prout subsistit in propria natura, dicitur vespertina. Nam principium esse cuiuslibet rei, est in sua causa à qua fluit: terminus aut̄ ipsius est in ipsa re in qua recipitur, & ad quā actio causae terminatur. unde primitiua alicuius cognitionis est fm, q̄ res in sua causa à qua fluit, cōsideratur: ultima aut̄ rei cognitio est fm, q̄ in seipsa consideratur. Cum ergo à verbo aeterno fluat esse rerum, sicut à quodam primordiali principio, & hic effluxus terminetur ad esse rerum quod habet in propria natura: sequitur, q̄ cognitio rerū in verbo, quae ad esse primitiuum, & primordiale earum pertinet, dici debeat matutina, per similitudinem ad mane, quod est principium diei: cognitio vero rei in propria natura, quae pertinet ad esse eius ultimum, & terminatum, dici vespertina, quia vespere est terminus diei. unde sicut sex genera rerum ad cognitionem angelicam relata distinguunt dies: ita unitas rei cognita, quae diuersis cognitionibus cognosci potest, unitatem diei constituit, & diem per vespere & mane distinguit.

AD NONVM dicendum, quod angelus nō potest in propria natura plura intelligere primo, & principaliter: sed bene potest intelligere plura ex consequenti, ut habent ordinem ad unum intelligibile.

Et quia omnia, quae sunt producta in propria natura, prius ordine naturae secundum suas similitudines fuerunt menti angelicae impressa, angelus cognoscendo se, simul quodammodo cognoscit illa sex genera rerum, quae inter se naturalem habent ordinem: nam cognoscendo se, cognoscit omnia, quae habent esse in ipso.

AD X. Dicendum, quod duae operationes possunt simul esse unius potentiae, quarum una ad aliam refertur, & ordinatur: & patet quod uoluntas simul uult finem, & ea quae sunt ad finem, & intellectus simul intelligit principia, & conclusiones per principia, quae tamen scientiam acquisiuit. cognitio aut̄ uespertina in angelis refertur ad matutinā, ut Augustinus dicit: sicut cognitio, & dilectio naturalis ordinatur ad cognitionem, & dilectionem gloriae: unde nihil prohibet in angelo simul esse cognitionem matutinam, & uespertinam; sicut simul est cognitio naturalis, & cognitio gloriae. Duae enim operationes unius potentiae, quae procedunt ad duobus speciebus eiusdem generis, quarum una nō habet ordinem ad aliam (quales sunt omnes species creature intellectui inherentes) non possunt esse simul, unde angelus nō potest simul per diuersas species concreatas, diuersas intellectiones producere: sed si illae duae operationes procedant a formis diuersorum generum, & diuersarum rationum, & quarum una ordinatur ad aliam (quales sunt formae increatae subsistens, & forma creata inherens) poterunt esse simul. Et quia cognitio qua uidet angelus res in propria natura, quae dicitur uespertina, fit per speciem intelligibilem creatam, & inherens: cognitio uero qua uidet res in verbo, quae dicitur matutina, fit per essentiam uerbi, quae non est inherens, quae sunt alterius generis, & alterius rationis, & una ordinatur ad alteram, utraque cognitio poterit esse simul. Nam species concreata inherens intellectui non repugnat unioni intellectus ad essentiam uerbi, quae non actualiter intellectus quantum ad esse, sed solum quantum ad intelligere: cum non sit unius rationis, sed alterius ordinis, & ipsa species inherens, & quicquid perfectionis est in intellectu creato, est quasi materialiter dispositio ad illam unionem, & uisionem beatam, qua uidentur res in verbo: ideo sicut dispositio ad aliquam formam, & forma illa, possunt esse simul in actu perfecto: ita species intelligibilis inherens stat simul in actu perfecto cum unionem ad essentiam uerbi. unde simul ex intellectu angelici beati procedit duplex operatio, una, ratione unionis ad essentiam uerbi, qua uidet res in verbo, quae dicitur cognitio matutina: & alia, ratione speciei sibi inherens, qua uidet res in propria natura, quae dicitur cognitio uespertina. Nec unarum actionum debilitatur seu attenuatur per attentionem ad alteram, sed magis confortatur, cum una earum sit ratio alterius: sicut imaginatio rei uisae confortatur cum actu ostenditur oculo exteriori. Actio enim qua beati uident uerbum & res in uerbo, est ratio cuiuslibet actionis in eis inueniunt. Duae autem actiones quarum una est ratio alterius, uel ordinatur ad alteram, possunt esse simul unius potentiae. Et tunc una poterit secundum diuersas species adiuuicem ordinari, terminatur ad diuersos actus, non secundum idem, sed secundum diuersa. Species enim diuersorum generum, & ordinum, siue diuersarum rationum, possunt simul uniri fm actum perfectum, ut patet de colore, & odore, & sapore in potentia

Li. 4. c. 23. li. 2. sup. Gene. 67. 8. co. 3.

Li. 1. de Et. u. Dei ca. 9. declinando ad finem. In da. logo 65. q. ad Or. sum ca. 26. 10m. 4.

Essentia autem diuina qua intellectus angelicus uidet res in uerbo (cū sit increata, & per se subsistens) & essentia angeli qua semper uidet se & res sūm, q̄ habent esse in ipso (cū sit creata, & per se subsistens p̄ esse receptū, quo subsistit intellectus eius,) & species infusa, uel concreata qua uidet res in propria natura (cum sit inherens intellectui) dicuntur esse diuersorum ordinum, & generum, & diuersarum rationum: ita ut prima sit quasi ratio aliarum, & secunda quasi ratio tertię: ideo poterit simul intellectus angelicus: secundum illas tres formas, tres operationes habere: sicut, & anima Christi simul intelligit res per species uerbi, & per species infusas, & per species acquisitas.

AD XI. Dicendum, q̄ sicut secundum Aug. informatas materię precessit formationem, nō tempore, sed ordine, sicut sonus, & uox precedit cantum: ita formatio naturę spiritualis, quę designatur in productione lucis, cū sit dignior, quam corporalis, precessit formationem creaturę corporalis, ordine naturę, & origine, & non ordine temporis. Formatio autem spiritualis naturę est per hoc, q̄ illuminatur ut adhaereat uerbo, nō quidē per gloriam perfectam, cum qua creata non fuit: sed per gratiam perfectam, cum qua creata fuit. Per hanc ergo lucē facta est distinctio à tenebris, id est, ab informitate creaturę corporalis, nondum formate, sed ordine naturę posterius formandę. Formatio enim spiritualis creaturę, dupliciter potest intelligi: uno modo per gratię infusionem, alio modo p̄ glorię conseruationem. prima, secundum Aug. statim creaturę spirituali affuit in sui creationis principio, & tunc per tenebras, à quibus lux distinguitur, non intelligitur peccatum malorum angelorum, sed informitas naturę, quę nondum erat formata, sed erat ordine naturę, in consequētibz operibus formanda, ut dicitur in primo super Gen. ad literā. Vel sicut dicitur in quarto libro super Gen. per diem significatur Dei cognitio, per noctem cognitio creaturę: quę quidem est tenebra respectu diuine cognitionis, sicut in eodem libro dicitur. Vel sicut per tenebras intelligamus angelos peccantes, ista diuisio nō ad presens peccatum refertur: sed ad futurum, quod erat in Dei presentia. Vnde in lib. ad Orosium dicit. Quia Deus ex angelis quosdam per superbiam presciens casuros, per incommutatam prescientię suę ordinem, diuisit inter bonos & malos: malos tenebras appellās & bonos lucem. secunda uero formatio naturę spiritualis non pertinet ad principii institutionis rerum: sed magis ad rerum decursum quo per diuinam prouidentia gubernantur. Distinctio ergo lucis & tenebrarum secundum q̄ per tenebras peccata demonum intelliguntur, accipienda est secundum Dei prescientiam. Vnde dicit Aug. in 11. de Ciui. Dei, q̄ solis lucem à tenebris discernere potuit, qui potuit priusquam caderent prescire casuros, s̄m uero q̄ per tenebras intelligit informitas naturę corporalis formandę, designatur ordo, non temporis. sed naturę in formationem utriusque naturę.

AD XII. Dicendum, q̄ posito q̄ omnia simul sint creata in forma, & materia, angelus d̄f habuisse cognitionē creaturę corporalis si ēda, non quia creatura corporalis esset tempore futura: sed quia cognoscebatur, ut futura, prout cōsiderabatur in sua causa, in qua erat ut ex ea posset procedere: sicut q̄ cognoscit arcam in artificijs ex quib. fit potest dici cognoscere eam ut futuram. cognitio enim rerū in uerbo uocatur matutina siue res sit iā facta, siue

sienda, & indifferenter se habet ad presentia, & futura, quia est conformis diuine cognitioni qua cognoscit oia simpliciter antequā fiant, sicut postq̄ facta sunt. Et tñ omnis cognitio rei in uerbo est rei ut fiendę: siue sit res iam facta, siue non, ut ly fiendum non dicat tempus, sed exitum creaturę à creatore: sicut est cognitio artificiatum in arte, quę est ei⁹ s̄m suum fieri: quamuis ēt ipsum artificiatum iā factum. unde quamuis creatura corporalis simul sit facta cum natura spirituali, dicitur tamen angelus accepisse in uerbo cognitionem ipsius, ut fiendę, ratione iam dicta.

AD XIII. Dicendum, q̄ sicut mane preedit uespere: ita cognitio matutina preedit uespertinā, ordine naturę, non respectu unius, & eiusdem operis: sed respectu diuersorū operum: sed uespertina cognitio prioris operis, intelligitur esse prior ordine naturę, cognitione matutina posterioris. Opus enim primę diei est productio lucis, per quam intelligit formatio naturę angelicę per illustrationem gratię: cognitio autē, qua creatura spiritualis cognoscit se ipsam naturaliter sequit esse eius in propria natura. Et ideo spūalis creatura naturali ordine pri⁹ cognouit se ipsa p̄ propria natura p̄ cognitionē uespertinā, p̄ quā cognouit se ut iā factā, q̄ cognouit se i uerbo, in quo cognoscit opus Dei ut fiendum. In hac ergo cognōne, qua angeli boni cognouerūt se ipsos nō perliterunt quasi seipsis fruētes, & in se finem ponentes, quia efficerentur nox, ut mali angeli, qui peccauerunt: sed cognitionē suam ad Dei laudem retulerunt, & sic ex sui cognitione bonus angelus conuersus est ad uerbi contemplationē, in quo est mane sequētis diei, s̄m q̄ in uerbo accepit cognitionem sequētis operis. I. firmamenti. Sicut autē uidemus in tempore continuo, q̄ idem nunc est duorum temporum, prout est finis præteriti & principium futuri: ita matutina cognitio secundę diei est primę diei terminus, & secundę diei initium, & sic deinceps vsque ad diem septimum. Et ideo in prima die, uespere solum nominatur, quia angelus sui ipsius primo habuit cognitionem uespertinam, & ex uespertina profecit in matutinā, s̄m q̄ ex contemplatione sui conuersus est ad contemplationem uerbi, in quo est mane sequenti diei, s̄m quod in uerbo accepit cognitionem matutinā sequētis operis. Ideo cognitio matutina respectu unius & eiusdem operis post primū naturaliter precedit cognitionem uespertinā eiusdem: sed cognitio uespertina prioris operis naturaliter precedit cognitionem matutinam posterioris: unde sicut prima dies habet tantum uespere, ita septima dies quę significat contemplationem Dei, habet tantum mane. Hęc enim nullo defectu clauditur.

AD XIV. Dicendum, quod Augustinus nominat cognitionē matutinā illam quę est in plena luce: unde continet sub se meridianā. Nam talem cognitionem aliqui uocat diurnam, quęque autem matutinam. Vel potest dici, quod omnis cognitio intellectus angelici habet tenebras admistas ex parte cognoscētis: vñ nulla cognitio alicui⁹ intellect⁹ angelici pot̄ dici meridiana, sed sola cognitio qua Deus omnia cognoscit in seipso. Item cum Deus sit lux plena, & tenebrę in eo non sint vllę, cognitio ipsius Dei in se & absolute cum sit plena lux, potest dici meridiana: sed quia creatura ex eo quod est ex nihilo, hēt tenebras possibilitatis & imperfectio nis: id ipsa cognitio creaturę, tenebris est admista: q̄ admistio signatur p̄ mane & uespere, s̄m q̄ ipsa creatura pot̄ dupliciter cognosci: uel i uerbo, s̄m q̄

exit ab arte diuina, & sic eius cognitio dicitur matutina, quia sicut mane est finis tenebrarum, & principium lucis: ita & creatura post tenebras, id est, postquam fuit ab ipso verbo, principium lucis sumit: potest et cognosci in propria natura existens per speciem creatam, & talis cognitio dicitur vespertina, quia sicut vespere est terminus lucis, & tendit in noctem: ita creatura in se subsistens est terminus operationis verbi quod est lux, quasi facta per verbum, & quantum est de se tendit in tenebras defectus, nisi verbo portaretur. Nihilominus hic cognitio dicitur, quia sicut in comparatione est ad cognitionem verbi tenebrosa, ita per comparationem ad ignorantiam, quae omnino tenebrosa est, lux dicitur. Sicut, & vita iustorum dicitur caliginosa: per comparationem ad vitam gloriosam, quae tunc dicitur lux, per respectum ad vitam peccatorum. Item cum mane, & vespere sint partes diei: dies autem in angelis, sic cognitio illustrata lumine gratiae ideo cognitio matutina, & vespertina se extendit solum ad cognitionem gratiam bonorum: unde ipsa cognitio diuinorum operum ab angelo illuminato dicitur, & secundum diuersa genera diuinorum operum cognitorum distinguuntur dies, & secundum illorum ordinem ordinantur. Vnumquodque autem illorum operum dupliciter cognoscitur ab angelo illuminato: vno modo in verbo siue per speciem verbi, & sic talis cognitio dicitur matutina: alio modo in propria natura, siue per speciem creatam, & in hac cognitione, non solum boni quasi ponentes finem in ea, quia efficeretur nox, ut mali angeli: sed etiam referunt ad laudem verbi, & lucem Dei in quo sicut in principio omnia cognoscuntur: ideo talis cognitio creaturae ad laudem Dei relata non dicitur nocturna, quod utique esset si in ea susterent, quia tunc efficeretur nox: quasi ipsa creatura fruente. Cognitio igitur matutina, & vespertina distinguunt diem, id est cognitionem quam habent boni angeli illuminati de operibus creatis. Cognitio autem creaturae ipsorum angelorum bonorum, siue per medium creatum, siue per medium increatum, semper habet aliquid obscuritatis admixtum: ideo non dicitur meridiana, sicut cognitio Dei in seipso: nec nocturna, sicut cognitio creaturae non relata ad diuinam lucem: sed dicitur tamen matutina, & vespertina: nam vespere, in quantum huiusmodi, terminatur ad mane. Et ideo non quilibet cognitio rerum in propria natura, potest dici vespertina: sed solum illa, quae refertur ad laudem creatoris. Unde cognitio quam habent daemones de rebus, nec matutina proprie dicitur, nec vespertina. Mane enim, & vespere non accipiuntur in cognitione angelica secundum omnem similitudinem: sed solum secundum similitudinem quantum ad rationem principij, & termini.

Ad xv. Dicendum, quod angelus, licet fuerit creatus in gratia, tamen in principio suae creationis non fuit beatus, nec per essentiam verbum Dei vidit: unde nec cognitionem matutinam sui ipsius habuit quae dicitur cognitionem rei per speciem verbi: sed primo habuit sui ipsius cognitionem vespertinam secundum quod cognouit seipsum in seipso naturaliter, eo quod in vnoquoque cognitio naturalis praecedit cognitionem supernaturalem, tanquam fundamentum eius, & angeli cognitio naturaliter sequitur esse ipsius in propria natura. Ideo sui ipsius cognitionem matutinam non habuit sed vespertinam in principio suae creationis. Hac autem cognitione refertur ad laudem Verbi, & per hanc relationem meruit prae nire ad cognitionem matutinam. Unde significanter primus dies dicitur habuisse, solum vespere, & non ma-

ne, quod vespere transiit in mane, quia lux illa spiritalis, quae prima die facta legitur, statim facta seipsam cognouit, quod fuit cognitionis vespertinae, & hanc cognitionem refertur ad laudem verbi, per quod meruit accipere cognitionem matutinam sequentis operis. Non enim qualibet cognitio refertur in propria natura, potest dici vespertina: sed illa tantum quae refertur ad laudem creatoris. Vespere enim refertur & terminatur ad mane: unde cognitio demonum, quam habent a seipsis de rebus, nec est matutina, nec vespertina: sed solummodo cognitio gratuita, quae est in bonis angelis. Et sic cognitio refertur in propria natura relata ad laudem verbi semper est vespertina, nec talis relatio facit eam esse matutinam sed facit eam terminari ad matutinam, & ex tali relatione meretur cognitionem matutinam accipere. Et sicut prima dies, quae significat formationem, & cognitionem naturae spiritualis in propria natura, habet tamen vespere: ita & septima dies, quae significat contemplationem Dei, quae nullo defectu clauditur, & quae correspondet cognitioni angelicae relatione ad quietem Dei in seipso, in qua consistit illuminatio & sanctificatio cuiuslibet rei, habet tamen mane. Nam ex hoc ipso, quod Deus cessauit nouas creaturas condere, dicitur opus suum consummasse, & a suis operibus in seipso requieuisse. Et fecit Deus in seipso requiescit, & seipso fruendo beatus est: ita & nos per solum sui fruitionem beati efficitur, & sic etiam facit nos a suis & nostris operibus in seipso requiescere. Prima ergo dies, quae correspondet cognitioni, quam habuit natura spiritualis lumine gratiae illustrata, de seipso habet tantum vespere: septima vero dies, quae correspondet cognitioni angelicae relatione ad quietem, & fruitionem Dei in seipso, habet tantum mane, quia in Deo tenebrae non sunt velle. Dicitur enim Deus septima die quieuisse in quantum quietem propriam, qua in seipso a rebus conditis quiescit, naturae angelicae monstrari: cuius cognitionem, diem Augustinus appellat, & quia quies creaturae, secundum, quod in Deo stabilitur, finem non habet, similiter, non quies Dei qua in seipso a rebus conditis quiescit, eis non egendo finem non habet, quia eis numquam egebit: ideo septima dies, quae respondet tali quieti non habet vespere, sed tantum mane: alij vero dies, qui correspondent cognitioni angelicae relatione ad alia res, habent mane, & vespere, ut supra dictum est.

Ad xvi. Dicendum, ut ex praedictis patet, quod de re iam facta potest accipi cognitio eius, ut siendae, si consideretur in causis suis, ex quibus processit, & sic angeli susceperunt cognitionem refertendam in verbo, quod est ars optima rerum. Omnis enim cognitio rei in verbo, quae matutina vocatur, dicitur esse rei, ut siendae, siue sit res iam facta, siue non, ut ly siendum non dicat tempus, sed exitum creaturae a creatore: sicut supra dictum est. Et ideo, quamuis creatura corporalis simul facta sit cum natura spirituali: dicitur tamen angelus per cognitionem matutinam accepisse in verbo cognitionem ipsius, ut siendae. Quare autem prima dies non habuerit mane, sed tantum vespere, in superiori responsione declaratum est.

Ad xvii. Dicendum, quod creatura spiritualis non accipit cognitionem rebus: sed illas per species innatas seu concretas naturaliter intelligit: ipse autem species, quae sunt in mente angeli non se habent equaliter ad praesentia, & futura, quia illa, quae sunt praesentia, assimilatur in actu formis, quae sunt in angelis, & sic

& sic per eas possunt cognosci. Illa vero, quæ sunt futura, nondum sunt actu similia illis formis: ideo per predictas formas, futura non cognoscuntur, cum cognitio fiat per actualem assimilationem cognoscentis, & cogniti. Et sic cum angelus non cognoscat futura, ut futura, indiget presentia rerum, ut illas in propria natura per species sibi inditas cognoscat: quia antequam fiant non assimilantur res illis formis. De ulterius, quod cognitio vespertina, & matutina distinguuntur, non ex parte rei cognite, sed ex parte medijs cognoscendi. Nam cognitio matutina fit per medium increatum, superexcedens naturam cognoscentis, & rei cognita: unde cognitio rerum per speciem verbi dicitur matutina, siue res sit iam facta, siue fienda: cognitio vero vespertina fit per medium creatum proportionatum cognoscenti, & rei cognita: siue sit iam facta, siue fienda.

Ad xviii. Dicendum, quod licet angelus prius habeat esse in verbo, quam in propria natura, quia tunc cognitio præsupponit esse cognoscentis, non potuit se cognoscere antequam esset: cognitio autem suspensus in propria natura, est sibi naturalis: cognitio vero verbi, est supernaturalis: ideo oportuit, quod prius seipsum cognosceret in propria natura, quam in verbo: cum cognitio naturalis in vnoquoque procedat origine cognitionem supernaturalem, ut fundamentum eius. Alias autem res, prius ordine naturæ cognouit in verbo per cognitionem matutinam, quam in propria natura cognitionem vespertinam. unde respectu subsequentium operum manere recedit vespere, ut supra dictum est.

Ad xix. Dicendum, quod sicut vna tota scientia comprehendit sub se diuersas scientias particulares, quibus conclusiones diuersas cognoscuntur: ita et ipsa una cognitio angeli, quæ est quasi quoddam totum, comprehendit sub se cognitionem matutinam, & vespertinam, quasi partes: sicut mane, & vespere sunt partes diei: licet sint diuersarum rationum. Nam illa, quæ sunt diuersarum rationum, si sint ad inuicem ordinata, possunt aliquod unum constitutur unde materia & forma, quæ sunt diuersarum rationum, constitunt unum compositum: & carnes, & ossa, & nerui sunt partes unius compositi. Nam essentia diuina per quam res cognoscuntur in verbo cognitione matutina, est ratio omnium formarum concreatarum in mente angeli: cum ex ea ueluti exemplare deriuentur, per quas res cognoscuntur in propria natura, cognitione vespertina: sicut, & essentia angeli est sibi ratio intelligendi esse, quod cognoscit, quamuis non perfecta: propter quod indiget alijs formis superadditis, & ideo quoniam angelus uidet Deum per essentiam, & seipsum, & alia per species concretas, quodammodo intelligit unum: sicut, quia lumen est ratio videndi colorem: propter hoc quoniam oculus uidet lumen, & colorem, uidet quodammodo vnum visibile. Et quamuis illæ operationes sint realiter distinctæ (cum operatio qua uidet Deum semper maneat, & mensuretur æternitate participata, operatio et qua intelligit se, semper maneat, & mensuretur a quo operatio vero qua intelligit alia per species innatas, non semper maneat, sed alteri succedat) tamen, quia una ordinatur ad aliam, & vna est quasi ratio formalis alterius: ideo sunt quodammodo unum: quia ubi est unum propter alterum, ubi est tantum unum, ut dicitur in 3. Topicorum, & propter hoc illæ operationes quarum una ordinatur ad aliam, possunt esse simul, & unum totum constitutur.

Ad xx. Dicendum, quod cum intellectus sit locus

A specierum intelligibilium, oportet dicere, quod scientia, quæ importat ordinationem specierum intelligibilium, seu facultatem, & habilitatem quandam ipsius intellectus ad utendum huiusmodi speciebus, remanet post mortem, sicut & intellectus, qui est huiusmodi specierum subiectum: sed modus, quo actu utitur huiusmodi speciebus, in statu presentis vite, qui est per conuersionem ad phantasmata, quæ sunt in viribus sensitiuis, non remanebit, quia cum vires sensitiuæ corrumpantur, non poterit anima per species quas hic acquisiuit, nec per species sibi in ipsa separatione impressas, intelligere per conuersionem ad phantasmata, sed per illas intelligere per modum conuenientem sibi quantum ad modum essendi, quem habebit similem angelis. Destruetur ergo scientia non quantum ad habitum, nec quantum ad substantiam actus cognoscendi, qui specificatur ex specie obiecti, sed quantum ad modum cognoscendi, qui non erit per conuersionem ad phantasmata, & sic intelligit Aposto.

Ad xxi. Dicendum, quod lumen causatum à sole, & à candela in aere est eiusdem rationis: duæ autem formæ vnius rationis non possunt simul, actu perfecto, esse in eodem subiecto. ideo ex illis cauatur vnum lumen, & non duo, in aere. Diuina autem essentia per quam cognoscunt res in verbo, est alterius rationis à speciebus, per quas cognoscit angelus res, in propria natura: ideo non est similis rationi. Adueniens enim perfecto, euacuatur imperfectum, quod ei opponitur: sicut adueniens visione Dei, euacuatur fides, quæ est eorum, quæ non videntur: sed imperfectio vespertine cognitionis, non opponitur perfectioni matutine: quod enim aliquid cognoscatur in seipso, non est oppositum, & cognoscatur in sua causa. Nec iterum, quod aliquid cognoscatur per duo media, quorum vnum sit altero perfectius, nihil repugnans habet: sicut ad eandem conclusionem habere possumus, & medium demonstratiuum, & dialecticum. Et similiter eadem res potest sciri ab angelo, per uerbum increatum, & per speciem innatam, cum vnum non sit alteri oppositum, sed potius se habeat, ut materialis dispositio ad alterum: perfectio enim adueniens tollit imperfectioem sibi oppositam. Imperfectio autem nature, non opponitur perfectioni beatitudinis, sed subternitur ei: sicut imperfectio potentie subternitur perfectioni forme: & non tollitur potentia per formam, sed tollitur priuatio, quæ ei opponitur: similiter et imperfectio cognitionis naturalis, non opponitur perfectioni cognitionis gloriæ, sed ei subternitur tamquam materialis dispositio. Et ideo angelus potest simul cognoscere res, per medium creatum, & in propria natura, quod pertinet ad cognitionem vespertinam, & naturalem: & per essentiam verbi, quod pertinet ad cognitionem gloriæ, & matutinam: nec una istarum operationum habet aliam impedire, cum una ordinetur ad alteram, & sit quasi materialis dispositio alterius.

Ad xxii. Dicendum, quod Aug. vult in ipso creationis principio, quasdam res per species suas distinctas, fuisse productas in natura propria, ut quatuor elementa, quæ ex nihilo producta sunt, & corpora celestia, & substantias spirituales. Huiusmodi enim productionem, non præsupponit materiam ex qua: nec in qua. Alia vero dicuntur esse producta in rationibus seminalibus, ut animalia, plantæ, & homines, quæ omnia postmodum in naturis proprijs producta sunt, illo opere, quo post senarium illorum dierum numerum Deus naturam prius conditam administrat: de quo opere

Lib. 5. super
gen. ca. 12.
& 14. to. 3.

re dī Ioan. s. Pater meus vsq; modo operatur, nec in productione, & distinctione rerum vult attendendum esse ordinem temporis, sed naturā. Nam omnia opera sex dierū in eodem inflāti temporis simul sunt facta, vel in actu, vel in potentia, s̄m rationes causales, vt videlicet de materia p̄existenti postea fieri possent, vel per verbum, vel per virtutes actiuas ī ipsa creatione, creaturā impressas. Vnde animam primi hominis, quā inquirendo & nō asserendo dicit simul creatam cū angelis in actu, non ponit factam ante sextum diem, licet in ipso sexto die ponat factam animam primi hominis in actu, & corpus eius s̄m causales rationes: quia Deus impressit virtutem passiuam terre, vt per potentiam actiuā creatoris possit ex ea corpus hominis formari. Et sic simul anima in actu, & corpus in potentia passiuā in ordine ad potentiam actiuam Dei sunt facta. Vel posito s̄m veritatem, q̄ anima non habeat per se speciem completā, sed vniatur corpori, vt forma, & sit naturaliter pars humanæ naturę, sicut vult Aristo. oportet dicere, q̄ anima primi hominis nō sit p̄ducta in actu ante formationem corporis: sed simul cum formatione corporis sit creata, & corpori infusa: sicut de alijs animabus Aug. expresse tenet. Nā Deus primas res instituit in perfecto statu suę naturę: s̄m, q̄ species vniuscuiusque rei exigebat. Anima aut̄ rationalis cum sit pars humanæ naturę, non habet naturalē perfectionem: nisi s̄m q̄ est corpori vnita. Vnde naturaliter habet esse in corpore, & esse extra corpus est ei p̄ter naturam: ideo non fuisset conueniens animam sine corpore creati. Suffinendo ergo opinionem Aug. de operib. sex dierum, dici potest, q̄ sicut in illis sex dieb. corpus primi hominis non fuit formatum, & productū in actu, sed in potentia tantū s̄m rationes causales: ita & anima eius non fuit producta tunc in actu, & in se ipsa, sed in suo simili s̄m genus, & sic p̄cessit in illis sex diebus non in actu, & in se ipsa, sed s̄m quandam similitudinem generis prout conuenit cum angelis in intellectuali natura. Postea autem opere quo Deus creaturam primo cōditam administrat, fuit simul anima in actu cum corpore formato producta.

AD XXIII. patet responsio ex dictis, quia corpus humanum non fuit productum in actu in illis sex dieb. sicut nec corpora aliorum animalū, sed tantum secundum rationes causales: quia Deus in ipsa creatione indidit ipsis elementis virtutem seu rationes quasdam, vt ex eis, virtute Dei, vel stellarū, uel seminis, possent animalia produci. Illa ergo, quę in illis sex dieb. fuerunt in actu producta, non successiue, sed simul creata sunt: Alia vero simul, secundum rationes feminales in suo simili fuerunt producta.

AD XXIIII. Dicendum, sicut ad decimum sextū, q̄ cognitio rerū per species indiras, & rebus proportionatas dī vespertina, & in propria natura, siue res sit facta siue fienda: & quamuis illę species equaliter se habeant ad presentia, & futura, non tñ futura, & presentia equaliter se habēt ad ipsas species, quia presentia actu assimilantur ipsis speciebus, ideo possunt actu per ipsas cognosci: futura autem non eis assimilantur in actu, ideo nō est necesse, q̄ per ipsas cognoscantur. Cognitio autem vespertina, quę est rerum in propria natura, non dicitur ex eo, quod angeli ab ipsis rebus species per quas cognoscunt, sumāt: sed quia per species quas a creatione receperunt, res cognoscunt prout in propria natura subsistunt.

Lib. 10. super
gene. ch. 17.
& seq. 10. 3.

In sol. p̄ce.

F Ad xv. Dicendum, q̄ s̄m Aug. super Genes. litteram, angeli a principio videntur creaturas fiendas in verbo. Nā illa, quę leguntur facta in operib. sex dierū, simul facta fuerunt, vnde statim a principio creationis rerum fuerunt illi sex dies, & p̄ se sequens oportet, q̄ a principio angelus bonus cognouerit verbū, & res creatas in verbo. Nā res creatę habent triplex esse, vt supra dictū est. primū habent esse in arte diuina, quę est verbum, & tale esse significatur cum dī, Dixit Deus fiat. i. verbum genuit, in quo erat, vt tale opus fieret. s̄m habent esse in intelligētia angelica, q̄ significatur in hoc, q̄ dī, Factum est. i. per influentiam verbi. tertium esse habent in ipsis rebus, & in propria natura. Ita et angelus triplicem de rebus habet cognitionem: videlicet prout in verbo sunt, & prout sunt in mente eius, & prout sunt in propria natura. Angelus etiā duplicem habet verbi cognitionem, vnam naturalem, qua cognoscit verbum per eius similitudinem in natura sua refulcentem in qua consistit sua naturalis beatitudo, ad quam virtute sue nature potest peruenire: aliam autem habet uerbi cognitionem supernaturalem, & gloria, qua cognoscit uerbum per suam essentiam, in qua consistit sua beatitudo supernaturalis, quę facultatem nature excedit. Et per utramque cognoscit angelus bonus res, seu creaturas in uerbo: sed naturali quidē cognitione cognoscit in uerbo res imperfecte: cognitione uero gloria, cognoscit ipsas res in uerbo plenius, & perfectius. Prima cognitio rerum in uerbo affuit angelo in principio sue creationis: Vnde in lib. de ecclesi. dogmatibus dicitur, q̄ angeli, qui in illa qua creati sunt, beatitudine perseuerant, non natura, sed gratia possident bonum, quod habent. Item Aug. de fide Petrum, Angelici inquit spiritus eternitatis, & beatitudinis donum in ipsa nature sue spirituali creatione diuinitus acceperunt: per hanc tñ non erant beati simpliciter, cū maioris perfectionis essent capaces, sed s̄m quidē s̄m dū in tempus illud sicut Philos. in 1. Ethic. dicit, aliquos in hac uita beatos non simpliciter, sed ut homines. secunda uero cognitio uidelicet glorie, non affuit angelo a principio sue cōditionis, quia non fuerunt creati beati beatitudine perfecta, sed eis affuit a principio quando beati facti sunt per conuersionem perfectā ad bonū. Omnia ergo illa sex genera rerū simul cum angelo creata sunt, & in eodē instanti oīa illa cognouit in uerbo, cognitione naturali, quę postmodum plenius cognouit ī uerbo cognitione supernaturali, quam cognitionem angeli acceperunt statim postquam cognitionem sui naturalem receperunt ad laudem uerbi, quę quidē naturalis cognitio cū mensuretur euo, tempore coexistit cognitioni supernaturali ipsius uerbi, & cognitioni quę per species sibi inditas cognoscit creaturas in propria natura: unde ille tres cognitiones simul existunt, nec una proprie alteri succedit. Cognitio enim rerū in uerbo, siue res sit iā facta, siue fienda, dī matutina, & cognitio rerum per medium creatū, siue sit p̄sens siue futura, dicitur uespertina.

AD XXVI. Dicendum, quod non est possibile, q̄ angelus uideat uerbum seu diuinam essentiam, ut est ratio fiendorum, & non prout est finis beatorum & obiectum beatitudinis: cum ipsa diuina essentia secundum se sit obiectum beatitudinis & finis beatorum. Non autem est possibile, quod assensum uideat diuinam essentiam, ut est ratio fiendorum, & non uideat eam secundum se, & ideo totum argumentum conceditur.

Ad

Ad xvii. Dicendum, qd fuerunt quidam, cognitionem prophetiam à cognitione beatorum distinguere volentes, qui dixerunt, qd prophetae vident ipsam diuinam essentiam, quam vocat speculum aternitatis: non tamen s'm, qd est obiectum beatorum, & finis beatitudinis: sed prout est ratio fidorum, s'm quod sunt in ea rationes futurorum euentuum, vt in argumento dicitur. Sed hoc est omnino impossibile. Nam Deus est obiectum beatitudinis, & finis beatorum s'm ipsam sui essentia: s'm illud Aug. in 5. confess. Beatus est, qui te scit, et si illa. creaturas, nesciat. Non est aut possibile, qd aliquis videat rationes creaturarum in ipsa diuina essentia, ita qd eam non videat: tum quia ipsa diuina essentia est ratio omnium coru, qua sunt (ratio enim idealis, que est ratio rei scienda, non addit supra diuinam essentiam, nisi respectum ad creaturam) tum etiã quia prius est cognoscere aliquid in se, (quod est cognoscere Deum, vt obiectum beatitudinis) quam cognoscere illud per cõparationem ad alterum, quod est cognoscere Deum secundum rationes in eo existentes, & ideo non potest esse, qd prophetae videant Deum secundum rationes creaturarum, & non prout est obiectum beatitudinis. Cum aut non videant diuinam essentiam, vt obiectum beatitudinis (tum quia illa visio enauat prophetiam, vt dicitur 1. ad Corin. 13. tu, quia illa visio non importat diuinam cognitionem, vt procul existentem, sed vt de propinquo; cum videant faciem) sequitur ergo, qd prophetae non cognoscunt diuinam essentiam, vt est ratio fidorum, nec res in verbo: sicut cognouerunt angeli per cognitionem matutinam. Visio enim prophetica non est visio ipsius diuine essentia, nec in ipsa diuina essentia vident prophetae ea, que videt, sicut videntur angeli: sed in quibusdam similitudinibus s'm illustrationem diuini luminis, ut dicit Dion. in 4. ca. cel. hierar. & huiusmodi similitudines diuini luminis illustratae magis habent rationem speculi, quam Dei essentia. Nam speculum est in quo resulant species ab alijs rebus, quod non potest dici de Deo. Sed huiusmodi illustratio mentis prophetica potest dici speculum, in quantum resulant ibi similitudo veritatis diuinae praesentia, & propter hoc mens prophetae dicitur speculum aternitatis, quasi per species illas representans Dei praesentia, qui in sua aternitate omnia praesentia videt. Vnde cognitio prophetica magis habet similitudinem cum cognitione uespertina angeli, quam cum cognitione matutina, cum cognitio matutina fiat per medium increatum: cognitio uero prophetica per medium creatum uidelicet per species impressas uel diuino lumine illustratas, ut dictum est.

Ad xviii. dicendum, qd secundum Aug. cum dicitur, Producat terra herbam uirentem, non intelligitur tunc plantas esse productas in actu, & in propria natura: sed tunc terrae datam esse uirtutem germinatiuam ad producendum plantas opere propagationis, ut dicatur tunc taliter produxisse terra herbam uirentem, & lignum promiserum, id est, producendum accepisse uirtutem. Et hoc quidem confirmat auctoritate scripturae Genesi. 2. ubi dicitur, Ita sunt generationes caeli, & terrae, qn create sunt in die quo fecit Deus caelum, & terram, & omne uirgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis priusquam germinaret. Ex quo eliciuntur duo, primo, qd omnia opera sex dierum creata sunt in die, quo Deus fecit caelum, & terram, & omne uirgultum agri, & sic plantae, quae tertia die

A factae leguntur, simul sunt productae: qn Deus creauit caelum, & terram. Secundo, qd plantas tunc fuerunt productae non in actu, sed secundum rationes causales tm, quia data fuit uirtus terrae producendi illas. Et hoc significatur cum dicitur, quod produxit omne uirgultum agri, antequam actu oriretur in terra per opus administrationis, & omnem herbam regionis, priusquam actu germinaret. Ante ergo quam actu orirentur super terram factae sunt causaliter in terra. Confirmatur etiam hoc, ratione, quia in illis primis diebus condidit Deus creaturam causaliter, uel originaliter, uel actualiter opere à quo postmodum requieuit, qui tamen postmodum secundum administrationem rerum conditarum per opus propagationis usq; modo operatur. Producere autem plantas in actu ex terra, ad opus propagationis pertinet: quia ad earum productionem sufficit uirtus caelestis, tamquam pater, & uirtus terrae loco matris: ideo non fuerunt plantae tertia die productae in actu, sed causaliter tantum: post sex uero dies fuerunt in actu secundum proprias species, & in propria natura per opus administrationis productae. Et ita antequam causaliter plantae essent productae nihil fuit productum, sed simul cum caelo, & terra productae sunt: similiter pisces, aues, & animalia in illis sex dieb. causaliter, & non actualiter producta sunt.

AD XIX. Dicendum, quod ad sapientiam artificis, cuius omnia opera sunt perfecta, qualis est Deus, pertinet, ut nec totum à parte principali, nec partes à toto separatas producat: quia nec totum separatum à principali, parte, nec partes à toto separatae bene esse perfectum. Cum igitur angeli secundum species suas, & corpora caelestia, & quatuor elementa sint partes principales constituentes unum uersum, eum habeant ordinem adinuicem, & sibi inuicem deseruiant, ideo ad sapientiam Dei pertinet, quod totum uniuersum simul & non successiue cum omnibus suis partibus produxerit. Vniuersum enim totius, & omnium partium eius debet esse unica productio, & unum uno producit ante alterum: nisi propter defectum agentis. Deus autem est infinite potentie nullum habens defectum, cuius principalis effectus est totum uniuersum: igitur totum uniuersum cum omnibus suis principalibus partibus simul unica productione creauit Deus. Et quamuis non fuerit, in productione uniuersi seruatus ullus ordo temporis, fuit tamen seruatus ordo originis, & naturae. Nam secundum August. opus creationis praecedit opus distinctionis, ordine naturae, & non temporis: similiter, & opus distinctionis praecedit ordine naturae opus ornatus. Ad opus creationis pertinet creatio caeli, & terrae. Per caelum autem intelligitur productio naturae spiritualis informis: per terram uero materia corporaliu informis: quae quidem duo cum sint extra tempus, & secundum essentiam suam considerata, alternationibus temporum non subiacent, ut dicit Augustin. in 12. conf. ideo creatio utriusque ponitur ante omnem diem: non quod haec informitas praecesserit formationem tempore, sed ordine originis, & naturae tantum: sicut sonus praecedit cantum. Nec etiam una formatio secundum eum praecessit aliam duratione, sed solum naturae ordine, secundum quem ordinem necesse est, ut poneretur primo formatio supreme naturae spiritualis, per hoc, qd legitur lux prima die facta: quia natura spiritualis dignior est, & peminet corporali, ideo prius fuit formanda. Formata aut per hoc, qd illud

Lib. 5. cap. 4. in prin. 6. 11.

ca. 4. cele. licet in me. 10. illius.

In dialogo 5. q. 21. to.

Li. 12. cap. 8. tom. 11.

minatur ut adhaereat verbo Dei. Sicut autem lux spiritualis & divina naturali ordine dignior est & praecipue naturae corporali, ita & superiora corpora praecipue inferioribus: unde secunda die tangitur formatio superiorum corporum, cum dicitur, fiat firmamentum, per quod intelligitur impressio formae celestis in materiam informem non prius existentem tpe, sed origine tantum. Tertio vero loco ponitur impressio formarum elementarium in materiam informem non prius existentem tpe, sed origine & natura ordine praecedentem. Unde per hoc quod dicitur, Congregentur aquae & appareat arida, intelligitur, quod materia corporali impressa est forma substantialis aquae per quam competit sibi talis motus, & forma substantialis terrae per quam competit sibi sic videri: aqua enim est labiliter fluxa, terra autem stabiliter fixa, ut ipse dicit secundo super Gene. ad litteram: sub nomine enim aquae etiam alia elementa superiora formata intelliguntur sicut Augustinus. In subsequenti autem tribus diebus ponitur ornatus naturae corporalis. Oportuit enim partes mundi prius ordine naturae formari & distingui, & postmodum singulas partes ornari per hoc, quod quasi suis habitatoribus replentur. prima enim die, ut dictum est, formatur & distinguuntur natura spiritualis: Secunda die formantur & distinguuntur corpora celestia, & quarta die ornantur: tertia vero die formantur & distinguuntur corpora inferiora, videlicet: aeraqua & terra: quorum aer & aqua tanquam digniora ornantur quinta die, terra vero quae est infimum corpus sexta die ornatur. Et sic perfectio diuinorum operum in dies perfectio senarii numeri, qui consurgit ex suis partibus aliquoties simul & coniunctim sumptis: quae quidem sunt, unum, duo, tria. Vna enim dies deputatur formationi & distinctioni creaturae spiritualis: duo dies formationi & distinctioni naturae corporalis, & tres ornati. Nam unum, duo, & tria sunt sex, & sexies unum sunt sex, & bis tria sunt sex, & ter duo sunt sex: quia ergo senarius numerus est primus numerus perfectus, ideo per seipsum senarius designatur perfectio rerum, & diuinorum operum. Saluatur ergo ordo naturae & non durationis in productione diuinorum operum.

Ad xxx. Dicendum, quod luminaria facta sunt in actu & non in uirtute tantum, sicut plantae: non enim habet firmamentum uirtutem productiuam luminarium, sicut habet terra uirtutem productiuam plantarum: unde Scriptura non dicit, Producat firmamentum luminaria, sicut dicit, germinet terra herbam uirentem, id est, producendi accipiat uirtutem. prius ergo producta sunt luminaria in actu, quam plantae in actu: licet prius sint plantae in uirtute & causaliter productae quam luminaria in actu. Item dictum est quod opus distinctionis ordine naturae praecedat opus ornatus: luminaria autem pertinent ad ornatum caeli, plantae uero, maxime sicut esse virtuale, non pertinent ad ornatum terrae, sed potius ad perfectionem eius. Nam ad perfectionem caeli & terrae pertinere uidentur ea solum quae sunt caelo & terrae intrinseca: ornatus uero ad ea pertinet quae sunt a caelo & terra distincta. Sicut homo perficitur per proprias partes & formas, ornatu autem per uestimenta uel aliquid huminum: distinctio autem aliquorum maxime manifestatur per motum localem, quo ab inuicem separantur. Et ideo ad opus ornatus pertinet productio illarum rerum, quae habent motum in caelo, uel in

terra. Luminaria autem secundum Ptolemaeum non sunt fixa in sphaeris, sed habent motum secundum motum sphaerarum. Secundum uero sententiam Aristotelis stellae fixae sunt in orbibus, & non mouentur nisi motu orbium secundum rei ueritatem: tamen motus luminarium & stellarum sensu percipiuntur, non autem motus sphaerarum. Moyses autem rudi populo condescendens secutus est quae sensibilibus apparent, dicens luminaria ad ornatum firmamenti pertinere. Plantae autem non pertinent ad ornatum terrae, sed solum animalia. Nam qualibet res pertinet ad ornatum illius loci in quo mouetur, uel uere, uel apparenter, & non in quo quiescit. Plantae autem radicibus infixae terrae adherent, ideo ad ornatum ipsius non pertinent, sed cum ipsa & eius perfectione computantur. Stellae autem etsi non mouentur in caelo per se, mouentur tamen per accidens & apparenter, plantae autem nullo modo mouentur. Et ideo ordine naturae prius debuerunt produci plantae quae pertinent ad perfectionem intrinsecam partium uniuersae, uidelicet terrae, quam luminaria quae pertinent ad ornatum caeli.

Ad xxxi. dicendum, quod terra & aqua de quibus fit mentio in principio ante productionem firmamenti, non accipiuntur secundum Augustinum elementa terre & aquae: sed nomine terre & aquae in praedicto loco intelligitur materia prima informis carens omni specie. Non enim poterat Moyses rudi populo loquens primam materiam exprimere, nisi sub similitudine rerum eis notarum, & quae sunt propinquo ra informitati, ut ipse plus de materia habentia & minus de forma: unde & sub multiplici similitudine eam exprimit, non uocans eam tantum terram, uel aquam, sed terram & aquam: nisi alterum tantum expressisset, crederetur, ueraciter illud esse materiam primam: habet tamen similitudinem cum terra in quantum subsistat & subsidet formis, sicut terra plantis & alioribus, terra etiam inter omnia elementa minus habet de specie, cum sit elementum concretum multum habens de materia & parum de forma: habet etiam similitudinem cum aqua in quantum est apta nata recipere diuersas formas. Humidum enim quod conuenit aequae est bene receptibile, & terminabile. Et secundum hoc terra dicitur inanis, & uacua, uel inuisibilis & incomposita, quia materiae formam cognoscitur: unde in se considerata dicitur inuisibilis, id est, non cognoscibilis & inanis in quantum forma est finis in quem tendit appetitus materiae: inane enim dicitur, quod est suo fine priuatum: uel dicitur inanis per comparationem eius ad compositum in quo subsistit. Nam inanis fit inimitati, & soliditati opponitur: incomposita autem dicitur quia sine composito non subsistit, nec formositate actualitatis habet. Dicitur autem uacua quia potentia materiae per formam impletur: unde Plato materiam dixit esse locum, quia receptibilitas materiae est quodam modo similis receptibilitati loci, in quantum in una materia manet & succedunt sibi diuersae formae, sicut in uno loco diuersa corpora: id est, ea quae sunt loci, similitudo materiae de materia dicuntur: & ita materia dicitur uacua quia caret forma quae implet capacitatem, & potentiam materiae. Materia igitur prima in formis origine & natura est prior quam formatio firmamenti, quod tamen prius natura formatum est, quam terra & aqua, de quibus fit mentio tertia die: ut supra dictum est.

Ad xxxii. dicendum quod Augustinus uult quod non

Lib. 2. ca. 11. in 5. to. 3.

In firmam. solur.

In solu. pec.

Lib. 11. de ci-
uit. Dei. cap.
33. in h. 15.

non fuerit conueniens. Moy. praemississe spiri-
tualis creaturae productionem, & ideo dicit, quod
cum dicitur, in principio creauit Deus caelum &
& terram, per caelum intelligitur spiritualis crea-
tura adhuc informis: per terram uero intelligitur
materia corporalis adhuc informis. Et quia natura
spiritualis dignior est, quam corporalis, fuit prius
formanda. Formatio igitur spiritualis naturae signi-
ficatur in productione lucis, ut intelligatur de luce
spirituali: formatio enim spiritualis naturae est p
hoc, quod illuminatur ut adhaereat uerbo Dei, non
per gloriam perfectam cum qua non fuit creata:
sed quae est per lumen gratiae, cum qua fuit creata.
Talis autem lux spiritualis praecedit firmamentum
ordine naturae. Secundum uero alios doctores lux
prima die producta, fuit corporalis, quae quidem
producta est in caelo prima die facta, cum substan-
tia solis secundum communem lucis naturam.
Quarta uero die determinata est eius uirtus ad de-
terminatos effectus.

AD XXXII. Dicendum, quod productio horum
animalium cum pertinet ad ornatum partium
uniuersi, ordinatur secundum ordinem illarum
partium quae eis ornantur, magis quam secundum
propriam dignitatem. Modo aer & aqua ad quo-
rum ornatum pertinent pisces & aues, sunt ordi-
ne naturae priora & digniora, quam terra ad cuius
ornatum pertinent animalia gressibilia: ideo prius
debit describi productio uolatilium & piscium
scu natatilium quam gressibilium. Postea etiam di-
ci quod via generationis ab imperfectioribus ad
perfectiora peruenitur, & hoc ordine quod imper-
fectiora sunt, prius ordine naturae produciuntur.
In uia enim generationis quanto aliquod perfecti-
us est & magis assimilatur agenti, tanto tempo-
re posterius est: quamuis sit prius natura & digni-
tate. Et ideo quia homo perfectissimum animalium
est, ultimo inter animalia fieri debuit: & non im-
mediate post corpora caelestia, quae cum corporib.
inferioribus non ordinantur secundum uiam ge-
nerationis, cum non communentur in materia cum
ipsis: sed habeant materiam alterius rationis.

AD XXXIII. Dicendum, quod aues & pisces ma-
gis conueniunt inter se quantum ad materiam ex
qua produciuntur quam cum animalibus terrestribus.
Nam pisces, & aues dicuntur constare ex aqua: pi-
sces quidem quantum ad id, quod in ipsa aqua ipis-
sius est: aues autem quantum ad id quod in ea sub-
tilius est, quod quidem in uaporem resolutum est
quasi medium inter aerem & aquam, & propter
hoc aues in aere eleuantur & pisces gurgiti remit-
tuntur. Animalia autem deputantur diuersis diebus,
uel uni secundum unitatem, uel diuersitatem ma-
teriae ex qua corpus eorum produciuntur. Cuius igitur
pisces, & aues dicantur constare ex aqua, eo quod
penitata eorum propria complexione per compa-
rationem ad complexiorem debitam generi com-
muni, plus habent in sui compositione de aqua,
quam cetera animalia: animalia uero terrestria di-
cuntur constare ex terra: propter hoc una dies co-
putatur productioni piscium & auium, & alia p-
ductioni animalium terrestrium. Item productio
animalium recitatur solum secundum quod sunt
in ornamento partium mundi, & ideo dies p-
ductionis animalium distinguuntur solum secun-
dum hanc conuenientiam, uel differentiam qua
conueniunt, uel differunt in ornando aliquam par-
tem mundi: ignis autem & aqua, quia non distin-
guuntur a vulgo inter partes mundi, non sunt ex-

A pte nominata a Moyse, sed computantur cum
medio, scilicet aqua, maxime quantum ad inferio-
rem aeris partem. Ideo a uibus & piscibus, quae p-
tinent ad ornatum aquae & aeris, quantum ad in-
feriorem aeris partem quae conuenit cum aqua,
deputatur una dies. Omnibus autem animalibus
terrestribus quae pertinent ad ornatum terrae, de-
putatur una alia dies.

AD ARGUMENTA uero quae sunt in oppositu,
si quis uult sustinere opinionem Gregorii & alio-
rum, qui ponunt inter illos dies fuisse tenporalem
successionem: & productionem rerum factam tunc
se successiue (ita quod quando creatum fuit caelum
& terra non erat adhuc lux, nec firmamentum for-
matum, nec terra discooperata aquis, nec caelum
luminaria formata) potest sic responderi.

AD PRIMUM argumentum dicitur quod in die
quo creauit Deus caelum & terram, uidelicet cor-
pora caelestia & quatuor elementa secundum suas
formas substantiales, creauit etiam omne uirguli-
tum agri, non in actu, antequam oriretur super
terram, sed potentialiter, quod postea tertia die
fuit in actuali existentia productum.

AD SECUNDUM dicendum, quod secundum Gre-
gorium quando creauit Deus angelum, creauit et-
iam hominem, non in actu, uel in seipso: sed in
potentia uel in sui similitudine, in quantum con-
uenit cum angelis secundum intellectum, sed post-
modum sexta die fuit in actu & in seipso pro-
ductus.

AD TERTIUM dicendum, quod non est eadem
dispositio rei iam perfectae, & prout est in suo fieri.
Et ideo quamuis natura mundi perfecti & com-
pleti hoc exigat, quod omnes partes essentiales uni-
uersi sint simul, potuit tamen aliter esse in ipsa
mundi inceptions. Sicut in homine perfectio non
potest esse sine alijs partibus, & tamen in for-
matione embryonis cor ante omnia membra ge-
neratur: uel potest dici quod in illo rerum princi-
pio fuerunt corpora caelestia, & omnia elementa
secundum suas formas substantiales cum angelis
simul producta, quae sunt partes principales uni-
uersi: in subsequenibus autem diebus fuit in ipsa
natura iam producta, aliquid factum pertinens ad
perfectionem & decorem ipsarum partium iam
productarum.

AD QUARTUM dicendum, quod quamuis doctores
Graeci tenuerint creaturam spiritualement prius
fuisse creatam, quam corporalem: doctores tamen
Latini ponunt angelos simul cum corporali natu-
ra fuisse productos, ut saluent uniuersum quod
ad suas partes principales simul fuisse productum.
Nam cum creatura corporee sint unum in materia
creata, & materia corporalis creaturae sit cum angelis
simul creata, oia quodammodo potest dici simul crea-
ta in actu, uel in potentia. Angeli autem non con-
ueniunt in materia cum creatura corporea: ideo
creatis Angelis non esset aliquo modo natura cor-
porca creata, nec per consequens ipsum uniuersum:
ideo rationabile est quod simul cum natura
corporali fuerint producti. Et sic omnia corpora-
lia sunt creata simul non in actu, sed quantum ad
materiam quodammodo informem: postmodum
successiue per distinctionem, & ornatum creatu-
rae iam praexistens in actu, quodammodo pro-
ducta sunt.

AD QUINTUM dicendum, quod sicut creatura
non habet esse ex se, ita nec perfectionem habet ex
se: sed ex Deo. Ideo sicut ad ostendendum quod
creatura

Lib. 11. mo-
ralium c. 7.
in nouis ex-
libris.

creatura habet esse à Deo, & non ex se, volunt ut prius non esset & postmodum esset: ita et ad ostendendum q̄ creatura suam perfectionem non habet ex se, uoluit ut prius esset imperfecta, & postmodum successiue per opus distinctionis & ornatus perficeretur. Vel dicendum est, q̄ in creatione rerum non solum debet ostendi potentia uirtus, sed etiam diuina sapientie ordo, ut que prius natura sunt, prius etiam instituerentur, & sic non est ex impotentia Dei quasi indigentis tpe ad operandum, q̄ omnia non sint simul producta, & distincta, & ornata: sed ut ordo sapientie seruaretur in rerum institutione. Et ideo oportuit, ut diuersis statibus mundi diuersi dies deseruient. Post opus enim creationis, semper per sequens opus nouus perfectionis status mundo est additus. ideo ad hanc statum perfectionem & nouitatem ostendam uoluit Deus ut unicuique rerum distinctioni, & ornati dies vnus responderet, & non ex aliqua impotentia, vel lassitudine agentis.

Greg. li. 32. mora. cap. 9. in nouis exēplaribus.

Cap. 4. parte 1. inter principium & med.

AD SEXTVM dicendum, q̄ lux illa quæ legitur primo die facta s̄m Greg. & Dion. est lux solis quæ simul cum substantiali luminarium, quæ est substantiam eius, fuit prima die producta s̄m communē lucis naturam. Quarta autem die attributa est luminariis, determinata uirtus ad determinatos effectus, s̄m q̄ videmus alios effectus habere radium solis & alios radium lune, & sic de alijs. Et pp hoc Dion. in 4. cap. de diuinis nom. q̄ lux illa fuit lux solis, sed adhuc informis quantum ad hoc, q̄ iam erat substantia solis & habebat uirtutem illuminationem in communi: sed postmodum quarta die formata est, non quidem forma substantiali quā prima die habuit: sed s̄m aliquas conditiones accidentales per collationem determinatæ uirtutis, s̄m q̄ postmodum data est ei specialis & determinata uirtus ad particulares effectus. Et secundum hoc I productione huius lucis distincta est lux à tenebris quantum ad tria. Primo quidem, quantum ad causam secundum q̄ causa luminis erat in substantia solis, causa uero tenebrarum in opacitate terre. Secundo, distincta est quantum ad locū, quia in uno hemisphærio erat lumen & in alio tenebræ. Tertio, quantum ad tempus, quia in eodē hemisphærio secundum unam partem temporis erat lumen, & secundum aliam partem, erant tenebræ. Et hoc est qd̄ dī. Lucem uocauit diem, & tenebras noctē. Sic nec lux illa vndique terram complectebatur, quia in vno hemisphærio erat lumen & in alio tenebræ: nec semper ex una parte erat dies, & ex alia nox: sed in eodem hemisphærio secundum unam partē temporis erat dies, & secundū alia erat nox.

AD SEPTIMVM dicendum, q̄ duplex est motus in celo: unus cōmunis toti celo, qui dī diurnus, & facit diem & noctem, & iste motus v̄ institutus prima die, in qua producta est substantia solis & aliorum luminarium, informis, ut dictū est. Alius autem est motus proprius, qui diuersificatur secundum diuersa corpora coelestia: secundū quos motus fit diuersitas dierum adinuicem & mensium, & annorum. Prima die facta est distinctio communis temporis per diem & noctem, secundum motum diurnum, qui est communis totius celi, qui potest intelligi incepisse prima die. Et ideo in prima die fit mēto de sola distinctione noctis & diei, quæ fit per motum diurnum communem omnibus celis. Quarta uero die facta est distinctio secundum speciales distinctiones dierum & temporū, secundum quod vna dies est calidior alia, & unū

tempus alio tempore, & unus annus alio anno, fit secundum speciales & proprios motus stellarum, qui possunt intelligi incepisse quarta die. Vnde in quarta die fit mentio de diuersitate dierum & temporum & annorum: cum dī. Et sint in tempora & dies & annos, quæ quidem diuersitas fit per motus proprios. Et ita illi primi tres dies, qui precesserunt formationem luminarium fuerunt eundem rationis cum diebus, qui nunc sole aguntur quantum ad communem distinctionem tēporis secundum diem & noctem, quæ fit per motum diurnum communem toti celo, sed non quantum ad speciales distinctiones dierum quæ fit secundum motus proprios.

AD OCTAVVM dicendum, quod quidam dicit lucem illam, quæ prima die legitur facta fuisse nubem quandam lucidam, quæ postmodum facta sole in materiam præiacentem redijt. Sed istud nō est conueniens, quia scriptura in principio Generationis commemorat institutionem naturæ, quæ postmodum perferatur, unde non debet dici, q̄ aliquid tūc factum fuerit quod post modicum esse debuerit. Et ideo alij dicunt, q̄ illa nubes lucida adhuc remanet, & est coniuncta soli, ut ab eo discerni non possit. Sed secundum hoc, illa nubes superflua remaneret, nihil autem esse uanum uel superfluum i operib. Dei. Et ideo alij dicunt, q̄ ex illa nube formatum est corpus solis. Sed etiam hoc dici nō potest, si ponatur corpus solis nō esse de natura quatuor elementorum, sed esse incorruptibile per naturam, quia tunc materia eius non potest esse sub alia forma. Et ideo dicendum est, ut Dion. dicit in quarto capite de diu. nom. q̄ lux illa fuit lux solis, sed adhuc informis, in quantum ad hoc quod iam erat substantia solis, & habebat uirtutem illuminationem in communi, sed postmodum data est ei quarta die specialis, & determinata uirtus ad proprios, & particulares effectus. Et sic dies & nox fiebat per motum circulearem illius lucis, quo accedebat, & recedebat. Nec est inconueniens substantias spirituum, quæ motu communi, & diurno lucem illam reuoluerent, a principio creationis fuisse, quibus postmodum aliquæ uirtutes collatæ sunt in operibus distinctionis & ornatus.

AD NONVM dicendū, quod in lucis productione intelligitur proprietates luciditatis & diaphanitatis, quæ ad lucis genus reducitur, tunc omnibus corporibus lucidis & diaphanis collata fuisse. Et quia sol est principium & fons luminis illuminans superiora & inferiora corpora, ideo per lucem illam intelligit Dion. lucem solis informem, quæ motu communi & diurno distinguit diem & noctem, sicut & nunc facit. Et per hoc patet responsio ad d. cimum, quia lux illa non fuit nubes secundum ueritatem substantiæ quæ postea deserit esse: sed potuit dici nubes secundum similitudinem proprietatis, quia sicut nubes lucida recipit lumen à sole in minori claritate quàm sit in ipso fonte: ita quæ substantia solis habuit primo in illis primis tribus diebus lumen imperfectū & quasi informe, quod postmodum quarta die consummatum est, unde facta lucida substantia solis fuit, quia a principio creationis formam substantialem habuit: sed dicitur ea sol quarta die factus non secundum substantiam, sed per additionem noue uirtutis: sicut ex homine non musico, dicitur fieri homo musicus, non secundum substantiam, sed secundum uirtutem